

Фото О. Л. Гайдар

Ця світлина — один із аргументів,
аби соціальна складова у проекті держбюджету на 2007 рік була вагомішою

ЗВЕРНЕННЯ Головної Ради Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка до української громадськості

15 вересня 2006 року

м. Київ

Шановні просвітяни, всі, кому небайдужа доля української мови, історії, культури, хто перейнятий мовно-культурною ситуацією в Україні!

До Вас звертається Головна Рада Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка, закликаючи протистояти домаганням неоімперських сил зруйнувати незалежність України, перетворити її на російський домініон, узалежнивши економічний, політичний, інформаційний, мовний напрямки національного розвитку. Фактично наша держава перебуває під російським тиском, який, так само як глобалізаційна субкультура, нівелює національну культуру, опускає її до стереотипів космополітичних, комерціалізованих, що спрощує духовний світ людини, перетворює її на бездумного споживача вторинного і не українського.

Ми не можемо залишатися безсторонніми спостерігачами, демонструвати толерантність сьогодні, коли в Україні відсутня належна мовно-культурна політика та загальнонаціональна ідеологія як система світоглядних цінностей, тобто тих орієнтирів та суспільно-правових норм, що забезпечують стабільність і послідовність процесу націотворення й державотворення, врешті, — звичайних норм життя громадянина моноетнічної держави. Це чітко простежується в політичній, духовній, соці-

альній, економічній, інформаційній сферах.

Лише постійний контроль за ситуацією і реагування на кожен факт порушення священних прав українців здатний змінити перебіг подій в Україні, дати бій антиукраїнським силам різних мастей, що дозволяють собі паплюжити нашу державність. Очевидно вони переконані, що зруйнували потужний життєвий і духовний потенціал українського народу, який яскраво проявився у боротьбі за нашу незалежність, за відродження і захист української мови в 90-х роках ХХ-го сторіччя, в живому ланцюгу “Київ—Львів” — символу єдності українців і, нарешті, в національній Помаранчевій революції, що дала новий імпульс відродженню української України, її вибору європейського шляху розвитку, обстоюванню власних національних інтересів.

Саме завдяки активній національній, громадянській позиції, єдності української спільноти, згуртованості громадських організацій та рухів ми здатні домогтися від усіх гілок влади поваги до українського громадянина, дотримання норм Основного Закону, подолання зневіри і спаду дієздатності тих, хто ще вчора був пропагандистом рішучих змін. На оборону наших позицій має працювати закон, отож активно вдаваймося до пропаганди тих статей Конституції, які дають громадянам під-

стави в судах доводити право на користування державною мовою в офіційних установах та організаціях, на пошті, залізниці і т. ін. Ці судові процеси, широко висвітлені в пресі, поставлять на місце тих чиновників, які не дотримуються суспільно-правових норм, зневажливо ставляться до держави, цинічно порушуючи свої обов’язки та присягу держслужбовця.

“Лиш боротись — значить жити!” — писав наш національний геній Іван Франко. Просвітяни завжди підтримували і підтримують порозуміння серед українців, готові залучати в свої ряди тих, кому не байдужа українська справа.

Час диктує нам оновлені форми роботи, нові сценарії масових дій, — від роз’яснювальної, організаційної і пропагандистської діяльності до протестних акцій, від видання книг, продукування дисків і документальних та художніх фільмів до пересувних бібліотек, до організації книгарень і кінозалів українських фільмів, відродження просвітянських самодіяльних театрів і народних хорів та створення методичних рекомендацій із практичної щоденної просвітницької роботи.

Від кожного з нас залежить успіх загальної справи, доля рідної країни, безпека української держави і її громадян. Будьмо разом у наших справах і починаннях, — з нами наша земля, наш народ, наше Слово, з нами Бог і Україна.

Закликаємо всіх просвітян, чий досвід дозволяє поділитися напрацюваннями з колегами з інших областей, надсилати свої поради, сценарії, пропозиції до редакції всеукраїнського тижневика “Слово Просвіти” для опублікування.

ПЕРЕДПЛАТА-2007

Дорогі читачі!

Триває передплата на всеукраїнський просвітянський культурологічний тижневик “Слово Просвіти” на 2007 рік (поштовий індекс — 30617, 67-а сторінка в “Каталозі”).

Передплату приймають усі відділення “Укрпошти” до 10 грудня — в селах і райцентрах, до 15 грудня — в обласних містах і столиці.

Вартість передплати разом із поштовими витратами:

на рік — 37 грн. 86 коп.;

на півроку — 19 грн. 18 коп.;

на 3 місяці — 9 грн. 89 коп.;

на 1 місяць — 3 грн. 38 коп.

Постійні читачі нашого тижневика пересвідчилися, що на його шпальтах постійно присутні актуальні публікації мовної тематики, унікальні історичні розвідки, ексклюзивні інтерв’ю, безкомпромісні журналістські розслідування гострих ситуацій, широко висвітлюється молодіжна музика і концертна діяльність провідних митців України, вирає всіма барвами художня палітра майстрів пензля... У наступному році ми порадуємо Вас, дорогі читачі, добірками поезії кращих поетів України, Ви матимете можливість вести діалог із тими, хто живе Україною і для України.

Передплатіть “Слово Просвіти” самі та заігуйте зробити це Ваших друзів, сусідів, учителів, бібліотекарів, усіх небайдужих до української справи!

**Добровільні пожертви
“На Кобзареву Церкву”:
МБФ “Українська Родина”
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ “Київ”, МФО 320401
ЗКПО 21709106**

0 6 0 3 9

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ: «Я ОСНУВАВСЯ В МОСКВІ, АРБАТ, 55»

У «Споминах» Михайло Грушевський зафіксував: «В неділю 10. IX (старого стилю) ми нарешті виїхали з Казані, поспішним поїздом через Рязань на Москву...» Глава сім'ї, його дружина Марія Сильвестрівна та донька Катерина (Кулюня) зупинилися 11 вересня в готелі «Лоскутний» на Тверській, але вже 13 вересня Грушевський писав Сергію Єфремову: «Подаю до відома Вашого, Високоповажний Сергій Олександрович, що **я оснувався в Москві Арбат, 55, кв. 8** (угол Денежного)». Пізніше в листі до Михайла Могилянського Грушевський ще точніше вказав адресу: «**Арбат 55, вхід з Арбата, кв. 8, 3-й етаж...**»

Будинок, у якому мешкав Грушевський із 13 вересня 1916 року до 11 березня 1917 року, тобто рівно півроку, зберігся і розташований за кількості метрів від Культурного центру України в Москві, що на Арбаті, 9. Немає жодного сумніву в тому, що Грушевський проходив повз тодішній арбатський будинок № 9 і бачив той самий фасад, який збережений досі; він зустрів своє п'ятдесятиріччя в атмосфері Арбату, вулиці, яку назвав «однією з великих московських артерій»; Грушевського обрали Головою Центральної Ради тоді, коли він перебував на Арбаті. У безпосередній близькості староарбатських будинків № 9 і № 55 є щось містичне, бо саме Грушевський сформулював максиму, якою керується в своїй роботі Культурний центр України в Москві: «**Ми повинні пам'ятати, що представляємо великий народ і зобов'язані представляти його з достоїнством**». Ці слова великого українця могли б оздоблювати вхід до Культурного центру, який є духовним посольством України в Москві.

Шестимісячне перебування Грушевського на Старому Арбаті складало соту частину всього його попереднього життя і майже одну сорокову — наступного. Не так уже й мало! Ця московська сторінка біографії Грушевського варта нашої пильної уваги. Життя на чужині, в умовах поліцейського нагляду, без паспорта, з обов'язковим щотижневим дзвінком у поліцію було, за словами самого Грушевського, «**тяжке, сіре, безвиглядне, наповнене безсилями зусиллями якось пов'язати нитку наукової роботи, культурної й громадської діяльності, так немилосердно перерваної війною**». Проте зусилля великого українця не залишилися марними, він міцно пов'язав нитку своєї різнобічної діяльності, розгорнув у Москві велику й напружену наукову, видавничу, організаційну діяльність. Сам Гру-

шевський писав: «Після двохлітньої вимушеної перерви в моїй громадській і науково-культурній **роботі я готов був кинутись на московські можливості в сій сфері, як голодний циган на паску...** **Московське показувалося не знати яким добром**» (виділено мною. — В. М.).

Що ж передусім приваблювало Михайла Сергійовича в Москві? Можна було закінчити VIII том «Історії України-Руси», роботу над яким перервала війна. Можна було збирати архівний матеріал з історії другої половини XVII століття та й пізніших часів, аж до XIX століття. «Москва, — писав Грушевський, — дуже багата різними матеріалами до історії України, її культури, мистецтва і письменства...»

В «Автобіографії» вчений засвідчив: «З переводом до Москви мав змогу взятись до продовження своєї «Історії України», яку війна перервала на описі Зборівської битви... **в Москві докінчив історію війни 1649 р.** і, довівши огляд до весни 1650 року, видрукував в Москві, як третю частину VIII тому...» На Арбаті Грушевський написав не більше сотні книжкових сторінок, але вони були присвячені надзвичайно складній історичній ситуації й мали вирішальне значення для завершення VIII тому.

Грушевський, за його власною скромною оцінкою, «брав участь у редакції «Української життя», а насправді разом із Володимиром Винниченком організу-

вав роботу журналу. Багато сил віддав Михайло Сергійович українськомовному тижневику «Промінь», що виходив у Москві наприкінці 1916—на початку 1917 років. Грушевський зізнавався: «Ми не передбачали, що будемо мати люту морозу з цензурою...» І з гиркотою додавав: «Горе ходити на шпінках».

Говорячи словами вченого, він «**мав купу видавничих планів**» і його «**займала... справа засновання українського видавництва**». Передбачалося видання в Москві творів Тараса Шевченка, Івана Франка, Михайла Коцюбинського, Марка Вовчка... Грушевський переписувався з Олександром Олесям із приводу видання його поезій.

Немало часу й енергії він віддавав об'єднанню московських українців: «Присутність в Москві великого числа освічених і навіть учених українців» піддавала гадку про можливість зав'язання тут наукового товариства чи наукового гуртка українського, який міг би підтримувати в сих людях інтереси до української дисципліни і звертати їх увагу на українські теми».

Зусилля Грушевського в організації українців у Москві перервала Лютнева революція 1917 року: «...Тільки революційна хвиля то все спинила...»

Які ж висновки з усього того можемо зробити? Які уроки здобути?

Передусім Михайло Грушевський залишився досі ве-

ликим і недосяжним взірцем організатора українців у Росії. Він яскраво показав, що **роботу з ними можна й треба проводити за будь-яких умов**, навіть у період революційних потрясінь і тектонічних зрушень у суспільстві. Це важливо пам'ятати, бо чимало подібного чи схожого виявилось між подіями 1916—1917 років і подіями на зламі двох століть — XX і XXI — та й сьогоднішнім, зокрема в суті та нюансах українського питання в Росії.

Величезний досвід Михайла Грушевського свідчить, що **вся робота серед українців має проводитися на серйозному науково-теоретичному ґрунті**. Розробка теорії національного питання з урахуванням якісно нових історичних умов і наукові дослідження з історії України та українознавства виступають обов'язковою передумовою успішної активної й послідовної державної політики в цій сфері.

Серед усіх потреб українського національного життя Михайло Грушевський **висував наперед потребу української мови і рідної школи**: «Питання сі — про українську мову, школу й освіту, не порішені в Росії досі, і довго ще про них прийдеся змагатися й споритися...» Так воно і сталося. Навіть в якісно нових умовах існування незалежних держав — України і Росії — питання про українську школу в Росії залишається практично невирішеним. Тоді як, говорячи словами Грушевського, «**сього вимагають культурні інтереси українського громадянства Росії і вкінці — сама репутація Росії як культурної держави...**»

Системний підхід вимагає створення в Росії національної освіти, що містила б у собі чітко визначений етнокомпонент. Ця проблема стоїть у всіх національних діаспор і може бути вирішена після вироблення самих критеріїв освітнього етнокомпоненту, визначення його стандартів, одне слово, через виведення національної освіти зі сфери аматорської з ентузіастичною працею у сферу державну, справді професійну.

Приклад Грушевського вчить, що **відстоювання прав і інтересів українців у Росії** стоїть на першому місці. Його принципова установка на захист українства залишається незмінною, а підтримка української діаспори є нині важливим завданням держави. Тож на початку XXI століття необхідно, наперекір, спромогтися на цілеспрямовану, довготривалу, стратегічно осмислену й реальну підтримку українських діаспор як носіїв української мови, культури, духовності, як репрезентантів нашого національного іме-

ні, як доказ реальної та багатогранної присутності українства в світі, в Росії насамперед.

Важливо зафіксувати, що **Михайло Грушевський був прихильником конкретної цілеспрямованої роботи і не терпів пустої балаканини про так звану «широчайшу перспективу**»: «Не про «широчайші перспективи» треба думати, а про народну школу, про популярну книгу, про пресу для народу...» У цьому контексті відсутність у наш час української федеральної газети в Росії — нонсенс, і пам'ять про Грушевського волає до невідкладного вирішення цього питання. Так само необхідно на міждержавному рівні створити сприятливі умови для розповсюдження в Росії української книги й преси в умовах ринку і приватного інтересу.

В арбатські часи Грушевський задумав масштабні проекти, що не здійснені досі. Скажімо, в листопаді 1916 року він домовився з Максимом Горьким, який відвідав заслання на Арбаті, 55, **про підготовку та видання науково-збірника «Україна і Москва в їх духовному житті»**. У листі до Сергія Єфремова Грушевський висловив системуютьовуючу настанову: «Головне: Україна і Москва — відмінності і контрасти їх духовного життя, передусім у фольклорі, також у побуті, праві, суспільному і історичному житті, літературі. Хто б написав про оригінальність і цінність українського театру?.. Бажаю, щоб писалося живо, інтересно, а не просто інформаційно».

Революційні катаклізми не дозволили довести справу зі збірником до кінця. Відтоді минуло дев'ять десятиліть, але задум унікального збірника досі не втратив свого значення, і варто було б його **реалізувати в наш час спільними зусиллями українських і російських учених**.

Очевидно, що **постать Грушевського може стати об'єднуючою в спільний цілеспрямований роботі всієї української діаспори в Росії**. Особливо добре це видно з висоти 140-річного ювілею від дня народження Михайла Сергійовича.

Ми пропонуємо всім українським організаціям по можливості долучитися до проекту «Михайло Грушевський», що вже кілька років здійснюється в Культурному центрі України в Москві. Передусім це могли б бути **спільні наукові дослідження і узгоджена програма пропаганди ідей і творчості Грушевського**. Зокрема нашої спільної уваги заслуговує популяризація розробленої вченим «схеми української історії як цілості, що обіймає всі часи історичного життя українського наро-

ЮВІЛЕЙ

ду». Центр уже видав монографії: «Михайло Грушевський: «Я оснувався в Москві, Арбат, 55» та «Тарас Шевченко і Михайло Грушевський на Старому Арбаті». Ми могли б презентувати у нас грушевськознавчі дослідження чи нові архівні матеріали дослідників української діаспори, готові запросити до себе вчених із різних регіонів Росії.

Про характер роботи Культурного центру України в Москві у цьому напрямі свідчить план на вересень нинішнього року, в якому передбачено відкриття виставкового стенда, присвяченого перебуванню Михайла Грушевського в Москві, в Меморіальній квартирі Андрія Белого на Арбаті, 55. Відбудеться панахида по Михайлу Грушевському в храмі Св. Архистратига Михайла, що біля будинку на вул. Погодінській, 2/3, в якому вчений мешкав на початку 30-х років минулого століття. Відкрилася книжкова виставка до ювілею великого українця, проходить благодійна акція з розповсюдження наукової літератури про Грушевського, відбуваються зустрічі в Меморіальній кімнаті, присвячені Тарасу Шевченку й Михайлу Грушевському.

Михайло Грушевський уже ввійшов в історію Москви і Старого Арбату. Тому потрібно зробити все можливе, щоб увічнити його **присутність на старовинній московській вулиці**. Вважаю, зокрема, що перед входом до Культурного центру України в Москві має з'явитися скульптурна постать великого українця. Хай би Присносуший Михайло Сергійович постав тут п'ятдесятирічним, яким він і був у часи перебування на Арбаті. Справедливим ушануванням пам'яті видатного вченого, академіка Всесоюзної Академії наук було б також встановлення меморіальної дошки на арбатському будинку № 55.

● **Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО**, доктор історичних наук, член-кореспондент АПН України, генеральний директор Культурного центру України в Москві

* Грушевський якось перерахував прізвища людей, з якими зустрічався: «...В Москві тоді збиралося багато українських діячів. Потайки (неофіційно) мешкав В. Винниченко. Наїздив знайомо до своєї родини С. Петлюра, що служив перед тим у Москві, а тоді був приданий до армії. Перебував А. Кримський, М. Шраг, О. Приходько, М. Полозов, З. Моргуліс, О. Саліковський, Абрамович-Бурчак, Мавеський і інші письменники й громадські люди, які потім відігравали більш або менш визначні ролі в революційній добі».

Закінчення. Початок на с. 5

називалася “Маємо те, що маємо”. Куди поділася решта, Леонід Макарович не пам’ятає. Чорноморський флот відплив від українського берега і “чомусь” уже не причалив...

Тоді чимало чого було “знято” з державного обліку, а в Україні з’явилися перші легально багаті люди. Більшість із них були наближені до самого Кравчука або до його компартійних міністрів. Саме тоді закладали свій бізнес і перший приватний капітал Медведчук і Суркіс, Згурський і Губський, Бакай і Пінчук, Ахметов і Коломойський, Порошенко і брати Ярославські, Хмельницький і Лазаренко... Самі можете продовжити цю низку, бо тоді невідомо, що “тихі” бізнесмени — сьогодні вже стали або ж легальними, або ж підпільними олігархами з їхнім реальним впливом на політику України. І зовнішню, і внутрішню.

За Кучми вони остаточно подбають про нароснення своїх капіталів та їхню фундаментальну захищеність, до них згодом приєднаються нові, кучминого призову, скоробагатки — і Україна матиме над собою вже дві влади: одна публічна в особі фактично непублічного Леоніда Даниловича, а друга потаємна, безлика, але вирішальна в прийнятті головних рішень, особливо в стосунках із Росією. Тих, що стануть мільйонерами за Кучми, можемо називати “українськими вепрами”, здатними нагулювати жир, підриваючи національне коріння. Називаємо їх “українськими вепрами”, щоб не сплутати з “азійськими тиграами”, котрі здійснили економічні революції, цивілізаційні стрибки своїх націй.

Так, Кравчук керував Україною наосліп, надто легко вона йому дісталася. І сама Україна, і влада над нею. Це було ніби звичайне продовження його партійного сходження. Навіть у тому самому приміщенні, за тією самою адресою. Він просто добрався до заповітного кабінету Володимира Щербицького. Він не зламав свого стилю мислення, мислення компартійного апаратника, котрий зробив стрімку кар’єру за рахунок обережності, лукавства та мімікрії до системи. Він не зробив жодного рішучого, такого необхідного тоді кроку. Він більше думав про свій другий термін президентства, ніж про саму Україну. І це тоді, коли Єльцин (вважаймо — тодішня Росія) був дуже лояльний, навіть приязний до України.

Українство в Леонідові Макаровичу згодом таки прокинулося, але воно було таке лякливе, таке немічне, що він і собі боявся зізнатися в цьому, вже не кажучи про те, щоб міг повести за собою мільйони ще сонних українців. Він панічно боявся нових, некомпартійних, справді патріотичних кадрів, які могли самостійно мислити і діяти в інтересах України. Комуністичного ставлення Масола зігнали з посади голови уряду студенти, які голодували на Майдані. Фокіна — ставлення Кравчука — парламент. Усе це були вчорашні номенклатурники, здатні лише виконувати вка-

зівки, а не будувати самостійну, на ринкових принципах, національну економіку суверенної держави.

І все ж у багатьох момен-тах тодішній Кравчук був відкритим для критики, не мстивим і не надміру амбітним. Я з трибуни парламенту, в його присутності якось сказав, що в його особі Україна має президента для представництва за кордоном, але не має президента для вирішення внутрішніх проблем. Була доволі гостра публічна перепалка, а десь за годину він особисто зателефонував мені, щоб порадитися щодо кандидатур на посаду міністра культури. Серед інших кандидатів із чиновницького списку я порадив призначити актрису, драматурга, людину з чіпким, системним мисленням Ларису Хоролець, котру він назвав у довгому списку останньою. Наступного дня Лариса очолила Міністерство. І, до речі, як на той час, була добрим міністром.

Не забуваймо і про те, що Кравчук легко зголосився на дострокові вибори не лише парламенту, а й президента. А вже Кучма боровся за третій, антиконституцій-

відвага, ще інших опановував цілковитий шарварок думок та емоцій, коли совдепівські стереотипи пронизували свідомість більшості мешканців України — ніхто не пропонував узаконювати дві державні мови і не ділив державу за мовною ознакою. На відміну від сьогоднішніх, тодішніх чиновники швидко опановували українську. Чого вартий приклад нашого першого міністра оборони Костянтина Морозова, котрий, не вивчаючи раніше української, за чотири місяці уже розмовляв без жодного русизму. Чисто, академічно. Бо він хотів цього, він вірив, що без мови бути українським міністром аморально.

Кравчук, представляючи нам, тодішнім членам президії Верховної Ради, невідомого нікому кандидата в міністри оборони, розповів, що у перший день ГКЧП йому, ще голові Верховної Ради, хтось зателефонував по спецв’язку і буквально наказав: “Держіться! Если будет надо, пятая воздуш-

віть має диплом кандидата економічних наук, але виявилось, що “липовий” теоретик тямив лише в примітивній політекономії марксизму-ленінізму. Не можна було до отупіння комунізоване суспільство бездумно кидати в ще несформований ринок, де чекали на декоративні вачери скоробагатки, котрі просто заховали до сейфів партійні та комсомольські квитки, щоб війняти їх за першої ж потреби.

Однак Кравчук був уже бодай зрозумілим для мислячої, патріотичної частини України. Цілковито покладалися на нього і довіряли йому повністю було неможливо, але Рух уже втратив свій революційний ореол, у В’ячеслава Чорновола було мало шансів на других президентських виборах. Кравчук у котрийсь момент спробував опертися на Рух, але той проігнорував його намір. Із одного боку, тодішньому Рухові така “дружба” з учорашнім своїм опонентом, із фактичним ідеологом тоталітарної системи в ко-

Рух не подав Кравчукові руки, а компартійне чиновництво повсюдно зраджувало його, тікаючи в тінювий бізнес, щоб заробити дурні гроші і завдяки їм повернутися в політику через “народне волевиявлення”. Це тоді було дуже популярним: піти на вибори у якомусь запарошеному провінційному окрузі, скупити голоси за гречку й “чекушку”, в такий спосіб відмити своє партчиновницьке минуле і прийти в нібито нову політичну систему “чистим” і урочистим.

Однак не привчений обирати прагматичним розумом, а лише хвилинними емоціями і страхом перед завтрашнім днем народ уже “повело”. Ті, кого дуже обережний Кравчук побоявся відігнати від “корита”, фактично вже зрадили його. Оговтавшись і переконавшись, що не буде не лише репресій, не буде не лише люстрації, оприлюднення належності до “стукачів” КДБ, а просто ніхто не збирається їх звільняти із посад — вони, щоб приховати

Несподівано, силою випадку, вихопившись на самісінкий вершечок української влади, Кравчук і думки не допускав про можливе необрання його на повторний термін. Тому, і я готовий стверджувати, що це факт незаперечний, діючий Президент фактично не займався своєю виборчою кампанією. Він ще вірив у всемогутність компартійної дисципліни підлеглих, котрі театраль-но стелилися перед ним у галантному поклоні, але в кишенях уже крутили йому замашні дулі з часником.

Кравчукові вистачило мудрості красиво (зі сльозою!) передати булаву Кучмі. Леонід Макарович ще якийсь час залишався символом держави, тернопольним його легко і красиво обрали депутатом, його свинасправді ніби присвічувала в парламенті.

А потім... Я таки здогадуюся, але напевне не знаю, що саме завело цього розумного і хитрого чоловіка в середовище ескеків, які й доконали його політичне ім’я.

Спочатку перший, всенародно обраний Президент України опускається до рівня довіреної особи кандидата на пост київського міського голови. Перший президент стає довіреною особою бізнесмена Суркіса. А Суркіс із ганебним результатом програє цю гонитву Олександрові Омельченку. Згодом партійними “поводирями” экс-президента стають Медведчук, Шуфрин, навіть Шурма і Прошкура-това.

І, нарешті, найнижча точка — розкаяння на трибуні Верховної Ради восени 2005-го за “Беловежську пущу”, де було відпущено на волю п’ятнадцять республік. Зміст його одкровення вбивчий: якби він знав, що в Україні буде така влада (ясна річ, що мався на увазі Ющенко і помаранчеві!) — він би ніколи не підписав документа про розпуск Союзу. Я відповів йому з тієї ж трибуни: якби не підписав він, підписав би інший співвітчизник. Кравчук був просто змушений виконати волю мільйонів українців.

На цьогорічних парламентських виборах колишній президент великої держави очолює занадто агресивну та скомпрометовану і, по суті, карикатурну політичну бригаду “Не так!” і на цьому завершив свою політичну кар’єру.

Нова українська історія періоду Леоніда Кравчука, опріч факту відновлення української державності за збігу прекрасних обставин, не вивела багатостраждальної, проте потенційно здатної наприкінці 91-го та впродовж 92-го до прориву до справжньої свободи та відродження, здатної на вихід із колоніального стану України — не відбулося.

Мільйони розбудженого націонал-демократичного революцією українського простоліду почали катастрофічно ще більше бідніти, а когорта вчорашніх господарів життя — вже легально жирувати, публічно демонструючи своє провінційне хамство, аморальність і відверту зневагу до простого українця, котрий на мітингах відстоював демократію. Виявилось, що відстоював її не для себе. Для — них.

Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ: «УКРАЇНСЬКА ІСТОРІЯ ПЕРІОДУ ЛЕОНІДА КРАВЧУКА»

Фото О. Литвиненка

ний термін “царювання”. Як-що Декларацію про можливу державність України ми приймали, скориставшись відсутністю Кравчука і всієї більшовицької верхівки, котра поїхала до Москви на свій з’їзд (тут колосальна заслуга Івана Плюща — цього ніхто не заперечить), то вже Акт про незалежність таки підтримав своїм головуванням на сесії Леонід Макарович.

Коли я вихопився на трибуну і встиг зачитати один із варіантів цього історичного документа, Кравчук поблажливо сказав на всю Україну: “Це наступне питання порядку денного... Зараз ми його розглянемо і приймемо рішення...” У його голосі чулося: рішення буде таким, як треба... Правда, приміщення Верховної Ради України було оточене десятками тисяч українців, котрі з’їхалися до Києва звідусіль і не поїхали б звідси без позитивного рішення. Тоді це діяло так само, як у 2004-му великий Майдан.

Якби там не було, але на виборах 1994-го ми підтримували Кравчука. Він, хай і дуже сторожко, нерішуче, але ставав українським Президентом. Тоді Україна вільно заговорила українською, знову стали державними наш історичний прапор і герб. До речі, тоді, в період, коли одними керував переляк, іншими беззастережна

ная армія, діслокована в Кієве, піддержіт патріотическіє сілі України!” І поклав трубку, не назвавшись. Голові Верховної Ради не коштувало великих зусиль, щоб швидко довідатися, що це дзвонив командуючий п’ятою повітряною армією генерал Костянтин Морозов. Він стане найскравішою постаттю в першому сірому, фактично неукраїнському уряді.

Кравчук не вірив, що програє вибори Кучмі — дрібному на зріст, непоказному зовні, дуже далекому від національних проблем. Відставний прем’єр ледве володів кількома українськими словами, він нічого реально не зробив в економіці, перебудовуючи в ранзі прем’єра, педалював тему нового зближення з Росією, двомовність України та міфічну боротьбу з корупцією, котра за його, Кучминого президентства, набуде справді грандіозних масштабів.

За зовнішністю і поставою Кравчук був ніби уроджений президент. Тільки не цієї країни. Не України, котра раптом вихопилася на свободу. Трагічний парадокс! Він також є причиною нашого сьогоднішнього стану, наших і духовних, і політичних, і економічних проблем.

Кравчук має вищу радянську економічну освіту, Київського університету. На-

лоніальний УРСР могла б трагічно зашкодити.

Але могло статися й інше: Рух прийняв пропозицію Кравчука, за умови, що той бере до реалізації націонал-демократичну ідеологію Ру-

ху, республіканців із середовища політв’язнів і дисидентів тодішньої Демократичної партії, заснованої радикальною науковою, технічною та творчою інтелігенцією. Тоді, можливо, ми б мали іншого Кравчука. Вольовитішого, сміливішого. Адже після триумфального референдуму першого грудня 91-го “оксамитова”, м’яка, природна українцізація постколоніальної України відбувалася б без опору. На це б тоді не одважився ні Петро Симоненко, ні Вітренко, ні Костусєв, ні Миримський, ні Мироненко, ні Соломатін та інші відомі вам русифікатори із сьогоднішньої ніби антикризової коаліції.

Навіть моя доця-школярка Леся, приходячи з українсько-англійської школи, раділа: “Татусю, у нас стало модним говорити українською і під час перерви. Розумієш, модно. Саме українською!” Ніхто цього не нав’язував дітям, вони просто інтуїтивно відчували дух часу, його виклик і потребу. Це вже згодом Кучма прорече, що національна ідея не спрацювала, що не треба з держави робити ікону, що російська мова для українців друга рідна і... взагалі, згортайте вітрила, українці, вітер дме в протилежний бік.

свою виконавську немічність, почали в усьому звинувачувати “незалежність” і оплакувати Союз. І вдало вживлювали це у свідомість українського обивателя.

Через рік після відновлення української державності розпочалися ці великі “плачі” за Союзом і постійні “вироки” Незалежності. Це був дуже вдалий маневр учасників первісного накопичення капіталу, щоб відвернути увагу суспільства від їхньої загребушності і монополії дільби суспільного пирога. Гребучи під себе, вони не втомлювалися повторювати: “Ето всьо віновата їхня бандеровская незалежність! Ето всьо она!”

Кращу підмогу проросійському Кучмі на президентських перегонах годі було й придумати. Всі антиукраїнські сили в Україні, в Росії, у світі самі, навіть без прохання Леоніда Даниловича, кинулися допомагати саме йому. Проросійському кандидатові у президенти України не треба було особливо натужуватися під час виборчої кампанії. До його штабу текли гроші звідусіль: від Бернштейна, від Компартії та від спецслужб Росії. Україна йшла йому до рук сама. Ще не знаючи, що це — надовго. І з важкими наслідками. І закінчиться всемогутнім протестним Майданом, котрий теж закінчиться хіба спогадом про епізод величчя і могутності українського духу. Хіба що спогадом, братове, спогадом...

УРОКИ СУВЕРЕНІТЕТУ

Початок
у числі 37 за 2006 р.

Звичайно, я свідомий того, що Україна за цей час таки вийшла з небуття. Геополітичного, економічного, націєтворчого, правового. Цей історичний прорив таки зроблено. Він очевидний і визнаний світом.

Однак, якщо ми хочемо швидше, із меншою кількістю великих і малих помилок віддалятися від колоніального, нелегального існування великої за своєю історією та незнищеним духом нації, ми повинні насамперед аналізувати ситуацію, оминати в ній гострі кути вже не маємо права.

У чомусь таки можна зрозуміти хитрючого, з гострим, майже лисячим нюхом на політичні вітри і протяги Леоніда Кравчука. Рвйний російський відчай-дух Єльцин уже вискакував на бойовий танк і рішуче закликав Росію до опору заколотникам ГКЧП, просив Україну підтримати цей спротив. І ми, шестеро тодішніх демократів — членів президії Верховної Ради УРСР — одинаків в оточенні комуністичної більшості (Павличко, Пилипчук, Танюк, Ємець, Гриньов, Яворівський) на свій страх таки надіслали йому телеграму підтримки, і вона була зачитана під овації на мітингу в Москві.

І в цей час наш Леонід Макарович з екранів телевізорів закликав українців домолочувати хліб, лаштувати дітей до школи, не робити жодних різких, мовляв, невластивих українцям рухів і зберігати спартанський спокій. Він загравав і зі своїми, червоними більшовиками, і з жовто-блакитними націонал-демократами, не довіряючи ні першим, ні другим, знаючи, що вони відплачують йому тим самим. Він довіряв лише своєму чутливому нюхові.

Ясна річ, що за швидкої, вважаємо — на бігу — зміни, пересідання з компартійного комфортного фаєтона в тряскій віз демократії чекали від Кравчука принципових радикальних змін в українському бутті міг тільки закомплексований, хворобливий романтик. Особливо у фундаментальному питанні, в кадровому.

У Литві був першим партійним секретарем Бразаускас — непохитний литовський патріот. На з'їзді народних депутатів СРСР навесні 89-го (депутати від Києва сиділи поруч із литовцями), ми з Володимиром Черняком, Петром Таланчуком і Валерієм Грищуком щоденно спілкувалися з ними і знали, що їхня позиція однастайна — повний суверенітет Литви. За ними тягнулися естонці і трішки обережніше латиші.

На цьому шляху були і грузини. Їхні гарячковиті національні амбіції були розігріті до стану магми трішчирними подіями в Тбілісі у травні 90-го. Тупий російський генерал Радіонов нацькував на мирну демонстрацію солдатів із саперськими лопата-

ками, отруйним газом та автоматами. Ми, група Сахарова, вимагали від Горбачова створення першої в історії СРСР слідчої депутатської комісії. І таки домоглися. Її очолив Анатолій Собчак, котрий із найвищої трибуни назвав події в Тбілісі злочином КПРС.

До того ж грузини мали тодішнього Шеварнадзе — одного з демонтажників комуністичної імперії, чи не єдиного національно свідомого чоловіка в оточенні Горбачова. Це вже потім постарілий, обтяжений поразкою в Абхазії, Північній Осетії, деморалізований Шеварнадзе лежатиме попереки дороги Грузії до свободи і демократії.

Ще дві закавказькі республіки з грона "радянської дружби народів" Вірменія та Азербайджан перебували в стані громадянської війни, а точніше — різанини за Карабах. І одній, і другій хотілося якомога швидше вихопитися з цього пекла без "допомоги" Кремля.

Молдова різко поверну-

Він не був до цього готовий ні морально, ні політично, ні тактично.

Повторилася б ситуація початку ХХ століття з дуже обережною, половинчастою політикою Грушевського на ім'я "Україна — федерація у складі Росії". Тим більше, що "Огарьовська угода" вже була готова, і Кравчук плакав би від щастя з нагоди призначення його малоросійським губернатором. Україні допомогли рятувати для нас, українців, президентські амбіції Єльцина та його хронічне протистояння з Горбачовим. Я працював у парламентському комітеті, який очолював Єльцин.

Зізнаюся нині: разом із депутатами від Грузії та Прибалтики ми засиджувалися з "опальним Ведмедем-шатуном" (так ми його тоді лагідно називали) у його кабінеті в готелі "Москва".

Зізнаюся нині: разом із депутатами від Грузії та Прибалтики ми засиджувалися з "опальним Ведмедем-шатуном" (так ми його тоді лагідно називали) у його кабінеті в готелі "Москва".

Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ: «УКРАЇНСЬКА ІСТОРІЯ ПЕРІОДУ ЛЕОНІДА КРАВЧУКА»

Продовжую аналіз нашого новітнього п'ятнадцятиліття, чергової спроби українців не лише повернутися у світову історію, а й відродити національний дух, національний гонор великої центральноєвропейської нації, продовжую аналіз долання того шляху, на якому дуже заважати нашому поступові до якісно іншого життя вже ніби й ніхто не міг, окрім нас самих.

лася обличчям до етнічно брательної Румунії, котра сама щойно скинула з себе моторний привид родини Чаушеску. Молдовани не встигли помітити, що цим рухом вони повернулися спиною до Кремля. Росія мстиво відповіла їм за допомогою своєї десятої армії (згадайте жорстокі афоризми генерала Лебеда!) кривавими подіями в Придністров'ї і розколом Молдови.

П'ять азійських республік вичікували, вистежуючи примруженим карим оком події в європейському секторі Союзу. "Восток — дело тонкое", — лукаво жартували ще свійські партійні "кони", готуючись стати мстивими "азійськими тиграми", чи то пак — фараонами.

Розумію, що декому не сподобається моє твердження, але я таки оприлюдню його. Україна вже мала в 1991-му організаційно та ідейно сформований Народний рух — потужну опозиційну силу, до якої належали загартовані політ'язні, що вийшли на волю, дисиденти, провідні українські інтелектуали — письменники, науковці, незрозумілі системою українці із селян та робітництва, подекуди — совісні компартійні чиновники. Навіть враховуючи те, що республіканська компартійна верхівка кинулася рятувати не партію, а себе, — Леонід Кравчук ніколи самостійно не по-вів би Україну до повного державного суверенітету.

йому національне питання, яке для нього, кондового уральського русака, було чужим і далеким. Не перебільшую значення нашого впливу, але він щось таки поклав у свою свідомість, коли згодом закликав: беріть суверенітету стільки, скільки зможете взяти!

Так-от: статі президентом СРСР у той час Єльцин не міг. Росія вже зненавиділа Горбачова, полюбивши Єльцина (особливо за те, що він занадто "вільно" розповідав американцям, як за один раз тричі облетів довкола статуї Свободи, як і за те, що опинився у каналі, коли поночі повертався від знайомих у Підмосков'ї). Отримати високу владу Єльцин міг тільки у суверенній Росії.

Тому Борис Миколайович геніально скористався бездарними, просто таки карикатурними діями гекачепістів. Він вирішив одномоментно завалити Союз, опершись на слов'янський чинник, щоб вилучити насамперед Росію із СРСР. Воно домінувала в Союзі, була його метрополією, під Росію ця союзна тоталітарна структура створювалася. За інших обставин Росія ніколи не проголосувала б суверенітету "від самої себе", від Росії. Через те ніч у Біловезькій Пущі — це була проста маленька юридична формальність за участю Шушкевича, Кравчука, Єльцина. Ясна річ, що їхній інтуїтивний патріотизм, їхня воля, їхнє відчуття історичного момен-

ту, їхня боротьба за літерство у своїй суверенній країні допомогли і нам, українцям.

Проголосувати 1 грудня 1991 року за повну незалежність республіки та ще й обрати на перших президентських виборах радикального, запального В'ячеслава Чорновола — це для тодішнього, щойно розбудженого зі сну українця було занадто каторжною роботою. Тодішній українець віддав Україні всю свою потенційну сміливість. На Чорновола йому вже сил і одваги не вистачило. Більшість проголосувала за Кравчука. Тобто, тодішній українець впустив у своє життя трішки нового, але доволі залишив і старого. Щоб без ризику. Якось та буде, навіть якщо воно скінчиться тим, що маємо те, що маємо...

Цим воно, до речі, і скінчилося, президентство Кравчука.

Звичайно, будувати повноцінну державну структуру, не маючи не лише фундаменту, а й чернеткового проекту, будувати шляхом помилок і спроб — справа

ний прапор над державою, він вдало представляв її за кордоном, він розумів потребу в національній армії, яку треба було ліпити з осколків денационалізованих, покинутих напризволяще генералів, офіцерів, сержантів, солдатів. Він вдало знайшов Костю Морозова на посаду першого міністра. Саме з його уст уперше прозвучало з найвищої трибуни: "Служу Україні!"

Кравчук створив Національну гвардію з патріотичних українських офіцерів. Серед них були і такі, котрі буквально летіли з Росії до отчого дому, до батьків і до Батьківщини. Я пригадую, як на одному з київських мітингів до мене підійшов заступник командира субмарини Тихоокеанського військового флоту Олександр Ви-соцький, котрий приїхав у відпустку додому і переїнявся духом української революції. У нього стояли сльози в очах. Він хотів повернутися в Україну, до мами. Я тут же повів його до генерала Кухарця, переконав

Кравчук побоявся рухівських кадрів (я не стверджую, що всі вони були готові перейти з мітингової вулиці й успішно пересісти в урядові крісла), він орієнтувався на "свої" кадри, компартійні, котрі швиденько викинули партківки і приколюли на лацкани синьо-жовтий прапорець. Масол, Фокін, Масик, Ткаченко, Карасик, Дурдинець, Марчук... Розумні, хитрі, публічні, гнучкі, блискучо адаптовані до ситуації.

Ось приклад. Член українського полібюро, перший секретар Київського міського партії Костянтин Масик. Кияни вже видихнули кисню свободи, випросталися. Тому Масик із тріском програв вибори до союзного парламенту. Однак чесно "відмотав" чорнобильську повинність. Тим і ввійшов мені в душу. Весь час плаваю, що нічого не заробив "у партії". Це тоді й прихилило мене до нього. Фактично я домігся на сесії призначення його першим віцепрем'єром, котрий мав вести і тодішні печучі чорнобильські проблеми.

Приїхавши якось до мене на дачу в сільську хату в Барішівському районі на Київщині, за 65 кілометрів від столиці, Масик попросив мене знайти і йому тут якусь стару хатину для відпочинку. І я напивав йому таку садибу з левадою і лелеками. Однак він чомусь довго зволікав із купівлею, хоча вона коштувала буквально копійки. Аж раптом я випадково довідуся, що Костянтиніві Масику з чорнобильських фондів будують у райцентрі, на березі озера, пишний особняк із підземними гаражами, панськими лоджіями. Повторюю — із жалюгідних чорнобильських фондів, призначених для будівництва житла переселенцям з радіоактивної зони. Я більше ніколи не подав йому руки. Кажуть, він "тримає" банк "Надра", а барішівську віллу продав, далеко їздити...

Ще одна істина з часу кравчукового царствування. Про неї рідко згадують. Захоплені ідеєю відновлення суверенітету української Держави, ведучи потужні пропагандистські акції, велелюдні мітинги, котрі ламали маленькими приватними фірмочками, зареєстрованими на родичів та вірогідно членів челядь директора. Ці ванпірчики блискучо випивали "кров" із державного підприємства і воно, напівживе, повзло на приватизацію. Хай повзе, там його вже чекають люди з провладного клану. Часто партійні бонзи боялися оформляти на себе власність, тому робили це здебільшого на підставних осіб, котрі згодом повертали діючу фірму справжньому господареві. Були випадки, коли і не повертали. Так зароджувався український капіталізм.

Головний комуніст України Леонід Кравчук після проголошення Акту про незалежність розпочав будівництво капіталізму в Україні. Модель цього капіталізму

Продовження на с. 6

того, що саме такі хлопці потрібні нам сьогодні, і Сашко став сухопутним полковником. Сьогодні він у відставці, але за Україну готовий і голову покласти, я це знаю. З Майдану він не сховався цілий місяць.

Однак половинчастий, всуціль обережний, надміру хитрий і компромісний Кравчук так і залишив в Україні колоніальний дух, хуторянську обережність. Він весь час ніби чекав якогось рішення, вказівки згори, щоб не відповідати за результат, щоб бути під чийось захистом чи протектором. Вище себе скочити він не міг.

Після обрання його президентом України кілька місяців він мав унікальну довіру і можливість провести найрадикальніші рішення, котрі вивели б Україну з колоніального стану, задали б їй амбітну перспективу. Він побоювався це зробити. Компартичний вишкіл постійно остерігав його: будь обережним, Україна не пропаде, а ти думай про себе, час дуже непевний...

АНАТОЛІЙ КАЛЕНИЧЕНКО: «ЧЕРВОНА РУТА» І ТРИ СВІТИ МУЗИКИ

Незмінного художнього керівника фестивалю «Червона Рута» Анатолія Калениченка можна назвати легендарним, оскільки сам фест уже давно набув статусу першовідкривача фактично всіх зірок української популярної музики. В історії «Червоної Руті» були свої перемоги, злети, були непевні часи, кризові періоди. Але фестиваль не зник, не помер, хоча й утратив репутацію найзнаковішої інтегральної події. Не хочеться в це вірити, тому що «Червона Рута» завжди йшла на крок попереду всіх інших. Сьогодні Анатолій Калениченко завідувач відділу музикознавства Інституту мистецтвознавства, фольклористики й етнології ім. Рильського Академії наук України. Він — керівник низки наукових енциклопедичних видань, частина яких уже вийшла друком, а інша з'явиться невдовзі. Нашу розмову ми розпочали з «Червоної Руті».

— Що відбувається зараз із фестивалем, які проблеми?

— Нині, як і раніше, директором «Червоної Руті» є Тарас Мельник, виконавчим директором — Мирослав Мельник. Я склав свої повноваження керування художньою частиною, хоча все одно допомагаю, тому що «Рута» — це назавжди. Зараз відбуваються обласні відбіркові тури, ведеться послідовна селекційна робота, але найбільша проблема — брак коштів. Тому школа-майстерня, яка існувала з 1995 року, припинила свою діяльність. Немає можливості запрошувати фахівців, етнографів або замовляти музику композиторам, оплачувати роботу стилістів, дизайнерів, аранжувальників. За все треба платити, та немає чим.

— Але відбуваються і півфінальні, і фінальні концерти, проходять гала-концерти.

— Однак усе це не має того розмаху, який був раніше. Вони проходять у Києві, а не в обласних центрах. Останні концерти фінального етапу пройшли в Будинку культури національного авіауніверситету. Варто зауважити, що якість селекційного відбору виконавців від зменшення масштабу фестивалю не постраждала. Є дуже цікаві рок-гурти, акустичні проекти, солісти. Складніше з поп-музикою. Раніше поп-виконавцям багато давала школа-майстерня «Червоної Руті», оскільки там робили музику, імідж, сценічний одяг музикантів. Сьогодні цього немає, відповідно це позначається на рівні виконавців. Серед відкриттів хочу назвати гурт «Пінс» («булавки») з Кремен-

чуга. В них дуже точна, гостра й сучасна манера гри, чимось вони нагадують «Вій» і «Армаду» — наших колишніх лауреатів. Акустичне тріо «ЗАТ» теж справило сильне враження. Поменшало цікавих проектів у номінації «Сучасна танцювальна музика», власне — з тієї ж причини, що і поп-виконавців.

— Колишній молодий співак або музикант мріяв потрапити на «Червону Руту» як на фестиваль, що має великий авторитет, можливості, який притягував, магнетизував. Фестиваль мав свою харизму, обличчя. Багато хто пам'ятає супераншлагові гала-концерти...

— Це було. Правда й те, що нині «Червона Рута» втрачає власний «бренд». Але не все залежить від нас. Коли почалася стрімка комерціалізація телебачення, від нас на каналах стали вимагати гроші за трансляцію «рутівських» концертів на рівні рекламних тарифів. Та й потім наше телебачення орієнтувалося, образно кажучи, на «головного» глядача. Спочатку ним був Президент Кравчук, потім — Президент Кучма, а це мало істотний вплив на культурні орієнтації телеканалів. Ми поклали великі надії на зміни у владі. Справді прийшли нові люди, яких ми вважали «своїми». Зокрема колишній міністр культури Оксана Білозір добре розумілася на усій цій «естрадній кухні». Ми сподівалися на їхню зацікавленість проблемами «Червоної руті». Були обіцянки, але реальних результатів не було.

Фото О. Литвиненка

— Питання до Вас як до керівника кафедри музикознавства поважного інституту. Розкажіть про підготовку нової музичної енциклопедії.

— Майже підготовлена багатотомна «Українська музична енциклопедія». Спочатку планувалося, що буде три томи. Але коли підготували перший том обсягом у 90 друкованих аркушів, а ми лише «покрили» літери від «А» до «Є», зрозуміли, що томів буде мінімум чотири. Наша енциклопедія включатиме не тільки академічну й класичну, а також народну музику, масову музичну культуру. Вона буде універсальною. Там представимо цікаві розділи з інформаціями про українські музичні зарубіжні зв'язки, які ще ніде не друкувалися. Наприклад, відомості про зв'язки Йогана-Себастьяна Баха з Україною, гасла «Шуберт і Україна», «Бетховен і Україна». Вперше у нас буде представлена українська музична діаспора. Є в енциклопедії гасла «постмодернізм», «неокласицизм», «необароко» — усі ті явища, які ніколи ґрунтовно не висвітлювалися, а об'єктивно були дуже цікавими в контексті європейської музичної культури. Кожний із томів нараховує більше 700 сторінок. Перший має з'явитися у жовтні.

ВИМАГАТИ ПОТРІБНО МІЛЬЙОН...

21 вересня в УНІАН відбулася прес-конференція з приводу представлення нового бренду Національного симфонічного оркестру України. Звучить він просто: «Слухай вічність»... Доцільність бренду намагалися роз'яснити генеральний менеджер оркестру О. Горностай, художній керівник В. Сіренко та голова Співки композиторів Є. Станкович.

Але перед тим, як безпосередньо перейти до справи, організатори нагадали присутнім про деякі творчі здобутки свого дітища. І вони мають рацію: про це треба говорити і нагадувати... 1994 року звукозапис Другої та Третьої симфонії Бориса Лятошинського визнано найкращим світовим записом. Виконавська майстерність оркестру підтверджена численними схвальними рецензіями в авторитетних часописах, а запис «Реквієму» Валентина Сильвестрова у виконанні Національного симфонічного оркестру разом із Національною капеллою «Думка» подали на здобуття найпрестижнішої музичної премії «Греммі»...

Кілька місяців тому в колективі відбулися кадрові зміни: з'явилася посада генерального менеджера. До того часу художній керівник був змушений поєднувати в одній персоні творчість і продюсування. Такі кадрові зміни підштовхнули розвиток творчих ідей. Незважаючи на трохи недоречний пафос, журналістам дали зрозуміти, що симфонічний оркестр ставить перед собою дуже амбітні плани. Організатори переконували, що сучасне продюсування і маркетинговий підхід допоможе їм у реалізації «статусу духовного орієнтира»...

До слова були запрошені й представники влади. Власне, пані О. Бенч своїм красномовством тільки підтвердила пережиту істину, що з Міністерством культури особливої «каші не зварити». У перспективі це звучить приблизно так: допоможемо чим можемо, але можемо дуже мало...

Крізь загату красивих слів про елітарне мистецтво промайнуло і кілька серйозних тез. Ішлося про необхідність нового модерного приміщення і Закону про меценатство. Наразі про підводні механізми лобювання цього закону говорити ще рано. Владі не до законотворчості. А щодо нового приміщення... Звучить заманливо... «Одним зі стратегічних напрямків діяльності оркестру на найближчі роки є розробка проекту будівництва нового залу на 2000 глядацьких місць «Діамант-зал», який може стати одним із кращих залів Європи і надасть Києву статус музичної столиці світу». Звичайно, новий зал украй необхідний. Відсутність власного репетиційного приміщення від початку реконструкції Колонного залу ім. Лисенка у 1989 році призвело до втрати професійної майстерності та відтоку провідних музикантів. Не кращі справи з Малим залом філармонії, в якому колектив тулиться понад 17 років. Його об'єм учетверо менший від акустичних норм. Це шкодить здоров'ю артистів, навіть доводить їх до глибокого депресивного стану.

Можливо, у такому мінімалістському пригніченому викладі проблема українського «карнегі-хол» міську владу не зацікавить. Що їй до дидибел і депресії? Але мені здається, керівництво Національного симфонічного оркестру вловило основний нерв, психологічну доміанту градоначальників... Не можна у владі випрошувати сто гривень. Вимагати потрібно мільйон чи мільйони... Особливо якщо її представники не з тих, кого легко залякати маніловщиною...

Уляна ГЛІБЧУК

«ПЕРКАЛАБА»

Найкращим етнічним фестивалем в Україні визнано імпрезу просто неба «Шешори» — за назвою гуцульського села в мальовничих горах, де ця акція відбулася вдруге. Кілька тисяч людей у наметах, велика сцена, безліч фолькових гуртів із Чехії, Польщі, Угорщини, Росії. Родзинкою «Шешор» стала «Перкалаба» — команда з Івано-Франківська.

Уперше у столиці гурт з такою нікому не зрозумілою назвою «засвітився» під час фестивалю «Культурний герой». Наступні візити івано-франківської «Перкалаби» до Києва (фестивалі «Пульс асфальту», «Рок-екзистенція», сольник у клубі «Бабуїн») уже відбувалися в режимі супераншлагів. Не надто чіткий контур цієї химерної формації викристалізувався остаточно. Якщо зважити, що гуртом опікується ветеран рок-н-роль-

ного руху в Західній Україні Олег Гнатів (нині — програмний директор FM-радіостанції «Вежа»), то процес цей був легким і приємним.

— Наскільки мені відомо, «Перкалаба» — це назва невеличкого містечка десь далеко в горах...

Олег Гнатів: Так, до того ж це крайня точка на мапі України. Далі — тільки ліси й кордон із Румунією. Ще одне значення слова «Перкалаба» — це шлях, яким ми йдемо. Про мету не думаємо. Головне — це шлях. І тільки.

— Чи давно існує «Перкалаба»?

О.Г.: Гурту вже чотири роки. Його створили Федот і Ярема, друзі та сусіди. Вони мешкають у Станіславі в одному будинку на набережній. Ярема раніше грав у найкращому, на мій погляд, панківському гурті

«Стратегічні сперматозоїди». Федот працював на радіо ді-джеєм. Якось вони з Яремою покликали мене на репетицію. Удвох зробили кілька пісень. І мене це вразило. Через деякий час приєдналися інші учасники гурту. Так утворилася «Перкалаба». Те, що вони почали робити, — продукт їхнього співіснування, співпереживання, співміфотворення.

Влітку минулого року «Перкалаба» увійшла до числа гуртів-лауреатів інтерактивного фестивалю «Пульс асфальту». Власне, мета цієї унікальної імпрези, що розтягнулася в часі на цілий рік, — виявлення та підтримка найкращих формацій українського рок-андеґраунду. Організатор «Пульсу» Антон Яковина дотримав слова, і всі команди були професійно записані в студії «Круц-Рекордз». «Перкалаба» записала одну з останніх (уже «розкручений» на концертах хіт) пісню «Парагвай». Пісні гурту, записані під час фесту «Рок-екзистенція», увійшли до CD-збірки цієї рок-імпрези. За словами продюсера «Екзистенції» Тараса Грималюка, саме «Перкалаба» стала найяскравішим відкриттям, і з цим одногласно згодні організатори й публіка. Отже, секрет «Перкалаби» в її природності.

Матеріали підготував Олександр ЄВТУШЕНКО

ЛАНДШАФТИ І ЛЮДИ

Про Латвію існує багато ілюзій. Одна з них стосується словосполучення “маленька країна”. Я про-ти... Нехай латишів і 3 мільйони, але їхню країну маленькою не на-звеш. Вона велика і зелена. Більшу частину території захопили ліси. Тягнуться і тягнуться вздовж до-ріг... Прийнято ідеалізувати лати-шів і сприймати їх як етномоноліт. Це теж ілюзія. Північ і південь, за-хід і схід мають свій неповторний соціо-ландшафтний пейзаж, або ж єдиний на весь всесвіт відбиток пальчиків. Можна було б довго та нудно розп'якувати про етноти-пи, якби не Айнис Купч...

Оператор на національному те-лебаченні, Айнис періодично під-робляє на весіллях. Розповів про деякі з них. У Ризі “нові латиші” віддавали доньку заміж. Для учти орендували невеличкий замок. Благо, їх у Латвії більш ніж до-сить... Купч знімав цю гульню на професійну камеру... “Столи вги-нались од розкішних найдків. Із на-поїв переважав “Генесі”. Ось тіль-ки погодувати нас забули... Мене та музикантів...” Іншого разу Айнис фільмував весілля громадян Латвії російського походження. Про “пальчики” російського фактора не варто забувати. Вони, як отой Васісуалій Лоханкін із “Золотого теляти” “прийшли сюди навіки поселитись”... Дешиця безпеки та ризику в цьому є... Але незнач-на. Матриця державного управлін-ня здорова, плюс парасолька НА-ТО. Словом, у церкві молодята брали шлюб, і оператор Купч уже було схопився за камеру, аж тут по-чув: “Не время...” Ну, “не время” то й “не время”... Вийшли з церкви — “не время...” І аж тоді, коли на-речена продифілювала мосточком та зняла з гольованки віночок і ки-нула його в Даугаву, пролунала ко-манда: “Снімай”. І по всьому... Але найбільше вразило ладгальське ве-сілля. Ладгальці мають щось спіль-не з нашими лемками. Запальні, нетерпимі, з ранимим відчуттям власної гідності... Отже, село, довгі столи, музики, танці... Все дуже емоційно, душевно і так, знаєте, по-людськи. Жару додав традицій-ний мордобій і пожежа... Гостям постелили у stodолі, а їм забаглося курити... Гаряче вийшло весілля. Такий ось штрих до ілюзії про од-нотипну монолітність латишів...

Кольори Латвії перебувають у повній залежності від пори року. У період жовтневих штормів там па-нує велич темної стихії. Саме тоді найбільша ймовірність, що якась велетенська хвиля з дна морського викотить на берег сонячний камін-чик. Визирала той бурштин спочат-ку на узбережжі Юрмалі, згодом на Колці — найвищій тощі узбережжя Балтійського моря. Місцину цю називають “рогом”. Блукаючи бе-регом, можна наштотхнутися на впаяний у камінь металевий знак. Він переконує, що саме Колка — центр Європи. Почитати можна, але ві-рити не обов'язково... Колка і без того має достатньо індивідуальних граней. Саме там, на “ро-зі”, є точка перетину Ризької затоки і Балтійського моря. З узвишшя дюни добре спостерігати, як во-ни поспішають назустріч одна одній — хвиля затоки і хвиля моря. Кілометрів за п'ять від берега видні-ється старий маяк. Місце-ві запевняють, що траек-торія — від “рогу” до мая-ка — небезпечна. Зіткана з підступних підводних те-чій і сипучих пісків. У пев-ний час по ній можна дій-ти аж до маяка. Місцеві начебто доходили. Але бо-ронь Боже спробувати ко-мусь із легковажно-юних, “крутих” від надмірного алкоголю. Дехто саме в цей спосіб розпрошався з життям. Пам'ятний барельєф загиблим людям і ко-

ПРИБАЛТІЙСЬКІ МІСТЕЧКА МАЮТЬ ЩОСЬ ВІД ІГРАШКИ ТА КАЗКИ...

раблям на березі як нагадування про смертельну небезпеку мор-ських глибин. “Мemento морі” у морі...

Давним-давно Латвію населяв етнос на ймення ліві. Потім при-йшли балти — пращури сучасних латишів. Пануванню лівів прийшов край. Їх назавжди відтіснили до балтійського узбережжя — у Курзе-ме. “Rīg” — маленька дружка їхньої батьківщини. Мабуть, інстинкт са-мозбереження нашептав латишам на вухо про асиміляцію лівів. Із чо-го вона починається? Звичайно, з мови... Ще задовго до радянської окупації лівська мова була відкину-та на маргінеси. За советів їй завда-ли останнього удару. То був час, ко-ли ліві не сміли зізнаватися, що вони ліві. У п'ятій графі записува-лися латишами. Нині давній етнос майже зник. Дешищо сподівання дає латвійський уряд. Він допома-гає громадським організаціям, які вишукують і відчитують палімпсест самотньої культури.

Хтозна, можливо, саме на лів-ського рибалку ми наштотхнулися у присмерку... Високий, худорля-вий, із запалими вилищами, нага-дував ропавий просмолений човен. Старий підійшов до води, торкнув-ся, спробував на смак, подивився у небо... Вимацував завтрашню по-году. Ми шукали свіжу рибу. “Рус-кій не...” не розуміють... — “Риба, риба... Камбала!” — повторювали, мов заклинання. Я навіть замисли-лася, чи не показати мені ту камба-лу мовою пантоміми... Засумніва-лась у своїх акторських здібностях, але спробувала. Вийшло щось схо-же на пташку...

За місцевими в давнину води-лися неабиякі гріхи. У ті часи, коли на Колці ще не було маяка, рибал-ки розпалювали нічні багаття — умовний знак, попередження дрейфуючим кораблям про безпе-ку. Насправді то був диявольський промисел, пастка... Кораблі, мов метелики, йшли на пекельний вог-ник і розбивалися на міліні... По-топельників виносило на берег. Із розбухлих тіл годі було здерти чо-боти. Задля зручності мертв'якам відрубували ноги. Гріхи, гріхи... Чи не тому на Колці стало обмаль ри-би, а місцеві рибалки співаються...

МІСТА І ЛЮДИ

Чи бачимо реальність такою, як вона є? Яких зусиль потребує незашореність? Придивлятися, прислухатися... До різних людей, образів, вигуків, шепотів... Чи дос-

татньо цього, аби пізнати реальну Латвію...

До моря треба йти через сосно-вий ліс. На вихідні обабіч стежки шелестять поліетиленові пакетики. “Москалі”, — категорично резю-мує Охрімович. Насправді різно-шерсті туристи. Їх на вікенд приво-зять модерні автобуси. Переважно латиші та німці. Статечно блука-ють пляжем, дихають, фотографу-ють. Російська мова ріже вухо. Тут вона — рідкість. “Великий і могу-чий” панує переважно в Ризі та на юрмальських пляжах.

Помилкою було б усіх чесати під один гребінець або ж наполяга-ти на вродженій тязі латишів до чистоти й порядку. Їхні домівки че-пурні. Однак існує невеличке “але”... Воно стосується декоратив-ного штамп. Трава з-під газонко-силки, клумби, розкішні вазони звисають із карликових дерев, сте-лять до землі ядуче-багряний цвіт... Майже в кожному подвір'ї гноми. Яскраві, маленькі, з хитрим змор-щеними обличчями. “Ой ні, не зга-дуї про гномів”, — сказала Інесе. — Це такий несмак. У нас ніколи не було цих гномів. Навіть у фольклорі їх немає. Чомусь перейняли від нім-ців...” Інесе Зендере — письменни-ця, редактор культурологічного журналу “Rīgas laiks”. Відчуття смаку, як і несмаку, — поняття ін-тернаціональне, — вважає вона.

Їхню сугестію, перетікання смаку в несмак найкраще видно у Вентспілсі. Але там це явище нав-мисне. Місто-порт, багато комер-ції... Має гроші, тож дозволяє собі трошки легкої поведінки. Віднос-но старовинний центр дав приту-лок веселім і дурнуватим коровам. Такі собі “пам'ятники-приколи”. Одна корова у вигляді нафто-вої труби з краником, інша ко-рова-гігант із ручкою од валізи на спині. Третя — закохана мрійлива дівчинка в бантах, четверта — уластах для більшої швидкості плавання...

Вентспільський мер — олі-гарх і “бандіт”. Репутація стійка, з місця не зсунеш. Шоправда, кажуть, для міста зробив немало. Тільки ось що саме, ніхто до ладі сказати не може. Через градоначальника Атис має неприязнь до Вент-спіска. Сублімація... Заледве погодився відвезти нас своїм стареньким “опелем”. Зелений і плаский, він схожий на при-рученого крокодила. У багаж-ному відділенні дротяна сітка. Попередні власники — при-кордонники — возили службо-вих собак... Але ще півслова про добрі справи одіозного ме-ра. Цього року у Вентспілсі урочисто відкрили Будинок творчості. Тепер туди, у зати-шок дерев'яної двоповерхівки, з різних країн позлітаються письменники. Націлився на

Вентспілс найенергійніший поет України Сашко Ірванець. Нещо-давно зі спини білого верблюда об-сервував Туніс і Сахара. У цей Лат-війський порт прибуде взимку. Слухати чайок і “годувати” роман. Креветки, віскі, молоко...

Свого часу польський поет Анд-жей Бурса затаврував провінцію розпачливим вигуком “мав я в дупі малі міста, мав я в дупі малі міста...” У Латвії ця формула не працює. Прибалтійські містечка насправду чарівні. Чистенькі й лаконічні. Щось мають від іграшки та казки. Ніби успішно складений макет із дитячого конструктора. Будинки, мов підстаркуваті кралі, випинають дерев'яні боки і пишаються: “Пог-ляньте, я — ретро. Дороге і надій-не”... “Цок, цо-ок”, — підтакує лу-на замшілого бруку. Якщо у такій місцині тече невеличка ріка, а по-руч присів на фундамент середнь-овічний палац — їй ціни не складеш. Таких міст, із проточною водою та живою кров'ю, у Латвії багато. Во-ни не задрять культурним столи-цям. Хоч і подібні, але кожне — з родзинкою неповторності.

“Пілс” — означає замок. Така кінцівка в назві міста завжди при-водить до якогось старовинного мур. Дундага не має цього закін-чення, та попри все пишається се-редньовічним палацом і зеленою панною. За легендою там жила за-надто цікава дівчина. Незважаючи на забороно володаря, встромила свого носа куди не слід і була пока-рана... Вночі прослизнула до бан-кетної зали. Там святкували весілля карлики. Вочевидь, зовсім не гума-ністи. На королівство наклали прокляття, а дівчину за несанкціо-новані відвідини живцем замурува-ли в стіну. Відтоді вона мов повин-чана з дундазьким замком... Зелений шовк у тріщині стін, зелений шовк між стареньких лип, зелений шовк у середньовічній криниці... В час смеркання, розповідаючи цю історію, Інесе уточнює: “Тільки то не гноми були, а карлики. А може, — холодноногі...” Моторошні істо-ти з фольклору лівів. Ті, що загину-ли наглою смертю від води, вогню або ж у паші дикого звіра. Ті, кот-рих не оплакали й не поховали. Об-ражені злою долею, “холодноногі” не вельми доброзичливі до людей, а відтак — непередбачувані. Схочуть — просто налякають чоловіка, а щось їм стренькне — розірвуть на шматки... “Багато їх тут”, — почула в сутінках... Інесе не жартувала.

Ми пройжджали місцями най-лютіших боїв Другої світової. Від-відали цвинтар латвійських легіо-нерів. На чатах тиші — п'ятсотліт-ня лютеранська церква. Поруч — по-військового строгі поховання. Білі плити. На плитах імена, дати. Котромусь із вояків ледь шістна-дцять минуло... У Латвії шанують своїх мертвих. На відміну від Укра-їни, де на державному рівні досі

сумніваються у доблесті вояків УПА. Легіонерів, які билися проти радянської влади, визнали націо-нальними героями. На цвинтарі в роковини трагічних подій завжди відбувається поминальна урочи-стість. Відповідно російський “фак-тор” не забуває вибухнути гнівом, а їхні ЗМІ активно розбалакують про толеранцію нацизму в Прибал-тиці. Але... Як воно там у арабській приказці про караван і песика?

ЗАМІСТЬ ЕПІЛОГУ

Те, що прослизає між пальця-ми, ні до чого не зобов'язує, але лишає по собі слід. Швидкоплинні зустрічі, рвані образи, уривки роз-мов і вражень...

Країна розвивається, збагачу-ється і стає дорожчою. Ризькі рес-торанії не для середньої людини. У завулку Конвентів письменника Інесе Зендере любить пити каву. Повз неї дрейфують народи. Джин-си, “вітровка”, сивоволоса стри-жа, окуляри у золотистій оправі — набігають і розчиняються. Залиша-ють по собі хмарку незнайомих слів... Водить їх якась містична іс-тота з яскравою табличкою в руках. На табличці напис Монна Ліза.

— А чому Монна Ліза?

— Не знаю.

— Може, це як червоне світло, знак уваги?

— Не мудрий.

— А може, так називається гід...

Мине ще трохи часу і прибал-тійські республіки вступлять до Євросоюзу. Поки що мають пара-сольку НАТО. Її неілюзорну при-сутність добре спостерігати на Колці. Вочевидь, над цим рибаль-ським селищем проходить один із повітряних коридорів. Позадирав-ши голови, ми рахували: “Раз — НАТО, два — НАТО, три...” Вій-ськові літаки зникали, лишаючи бульбашки сліду...

Крістіна — менеджер готелю: “Що зміниться зі вступом до Євро-союзу? Не знаю... Життя стане до-рожчим, ціни підскачуть угору...”

Атис — журналіст-міжнарод-ник: “У нас іншого шляху немає. Настане ясність...” Це зрозуміло. Латвія — не Швейцарія. “Інший шлях” — це зникнути у всетравно-му череві Росії.

Інесе — письменниця: “Чим, власне, відрізняються прибалтій-ські республіки? Принципово — нічим. Але в Естонії та Литві краші дороги. А ще вони більш активні, екстравертні, пасіонарні...” У Латвії більший відсоток росіян.

Андрій — український журна-ліст: “Вам треба подбати про де-мографічний вибух...”

Юрій — філолог. Народився у Львові. Не менше десяти років мешкає в Ризі. Викладає, перекла-дає, укладає... “Латвійська проза мене не цікавить... Вторинна. Але поезію латвійську люблю”. Юрій ніби святкова паска від львівської газдині: начинений домашніми жовтками, високий, повний, м'який. “Тілом мені тут добре, але душею — ні. Душею я в Україні...”

Андрій — український журна-ліст: “Може вже розмовляти лат-війською. Знаю “лабієнс”, “лаб-ріт”, “лудзи”, “капец”, e-ee...”

Атис — журналіст-міжнарод-ник: “Ще трошки, якихось сто ро-ків, і почнеш балакати. Але для цього треба, щоб нас поховали по-руч на цвинтарі. Тоді, мабуть, змо-жемо вчитися. Якщо забуватимеш якась слово, не наллю... Сам вип'ю горівку...”

Інесе — письменниця: “Оці ко-ричневі — це справжні латвійські корови...”

•

Уляна ГЛІБЧУК

Достойні, сестрове і братове!
Ми, українці хутора “Мозамбік”, — Ваня Молдаван, Вітя Царапкін, Ізя Чачкес та Гаврило Бонапарт — постійно слухаємо російське міжнародне радіо “Голос Росії” і постійно дивуємося. Постійно слухаємо “Голос Росії”, бо голос України не завжди до нас сягає.

Хутір “Мозамбік”, звісно, не Африка. Але від столиці України далеченько — кілометрів до сто. А коли Бог почепив людині вуха, то вона має ними щось слухати.

Постійно дивуємося. Як та сердега, Москва достукується до всіх куточків землиці, до кожного ще живого вуха. І несе, і несе, і несе! Це ж яку любов до людських вух треба мати, щоб отак постійно не с т и... Але... Не про те...

Ось доніс до нас той “голос”, що у Таллінні, за участю Президента Естонії відкрили “Русский театр”. Ця звістка нас так зворушила, що Ваня Молдаван “пустив слюзу”, а Ізя Чачкес емоційно зауважив: “Світ перевернувся...” І справді, оті “русско-навістнічські” естонці, які “лягли під НАТО”, виявили таку любов до російського слова. Це ж, як каже Вітя Царапкін, “уму непостіжимо”. Тепер “любвіобільная” до інших народів Росія, щоб не пасти задніх, стільки естонських театрів навідкриває по своїх містах! Слава Богу, що естонців в Росії не так багато, як росіян в Естонії. Та й вони, як і, до речі, українці, набагато швидше опановують російську мову, ніж росіяни естонську чи українську. Ну так їх, нещасних, створила природа. То що подієш? “Не вимагай з хруща м’яса” — гласить народне прислів’я.

Отож хочемо Вас просити. Росія — країна вільна, демократична, гуманістична. Виділила для Вас кращі землі Сибіру, Колими, Далекого Сходу. Свого часу Вас туди позвозила. Витратилася на ешелони, конвої, сяку-таку баланду. Словом, чим хата багата, тим і рада. То Ви вже там не дуже вередуйте, не дуже мучте цю благодіницю своїми національними вимогами, потребами, забаганками. Звичайно, як в Україні “рускоязычники”, Ви там маєте право на визнання української мови другою державною або ж хоча б регіональною. Ви ж там, очевидно, також маєте українські школи, університети, як ото в Німеччині, Америці. Не кажучи вже про українськомовне радіо, телебачення, газети, журнали, видавництва... Гадаємо, що матушка-Росія дбає не лише про своїх ді-

«НЕ ВИМАГАЙТЕ ІЗ ХРУЩА М’ЯСА» (Звернення українців хутора «Мозамбік» до українців Росії)

тей. То й Ви вже подбайте і про її спокій... Бо у Франції нещодавно пішла епідемія синього язика (це коли тварини майже казяться). А в Україні вже давно — епідемія “рускоязычія”. Це таке — ні мова, ні “язик”. Лише сказ...

Тепер щодо церкви. Звісно, багато з Вас належать до різних релігійних конфесій. Кажуть, отой “всея Руси”, що був найсвятішим серед усіх святих радянського КГБ, тепер дуже толерантно ставиться і до католиків, і до автокефалістів, а Українську Православну Церкву Київського патріархату просто обожнює. То Ви вже там не проводьте “хресних ходів” супроти нього. Бо свобода совісті — це не тоді, коли ти маєш можливість марширувати під будь-якими хоругвами і репетувати, що на язик кинули. Щоб мати свободу совісті, треба спочатку мати совість. А ця складова людської душі не роздається ні патріархами (навіть “всея Руси”), ні їхніми помісними попиками. Вона дається Богом. Разом із душею. Отже, у багатьох чорносутанників, принаймні тих, що отаборилися у наших Лаврах, монастирях і деяких парафіях, — ні душі, ні совісті, ні Бога у серці. На сутані — хрест, під сутаню —

ніж. У серці — інструкція ФСБ: “Повсеместно устраивать хресные ходы и песнопения”... Тож якщо люди чесні і порядні, не уподібнюйтеся до тих, що піддаються на провокації. На небесах Господь один. А на землі чимало шарлатанів, що видають себе за слуг Божих...

І ще одне, дуже делікатне, прохання. Не приведи Господи, аби Вас спокусило питання автономії. Росія — держава федеративна. І, звісно, Ви маєте право вимагати автономії Зеленого Клину, Магадану, а чи, як там дражнять, “Халло-Мансійського національного округу”, а чи “Ямало-Донецького”... Але, як каже Вітя Царапкін, бажано “воздержаться”...

По-перше, може бути конфлікт із аборигенами. І вони скажуть Вам: “Не наравіться здеся, отвалівайте тудя, откидыва прівалілі”...

Хутір “Мозамбік”, звичайно, завжди готовий надати Вам політичний притулок. Але... Виходячи з державних інтересів України, Ви нам потрібні там. Яко повпреди. Це говорячи дипломатичною мовою. А простою: яко п’ята колона. Наша. У них. Для рівноваги. Бо їхньої у нас — хоч гать гати. На жаль, ми поки що не можемо підтримати Вас ма-

теріально, як Росія своїх. До речі, як справжня благодійниця, вона й чужих підтримує. Тих, які за неї стоять. Воно, на перший погляд, ніби парадоксально. Своїх “червоних шурів” ганяє, а наших — підготовує. Але у цьому суть геополітичних інтересів сусіда на подвір’ї сусіда. До речі, “червоні шури”, що врятувалися з потонулого корабля “Советский Союз”, ще вчора пищали про “жірних чорних котів”, що ті об’їдають народ. Сьогодні ж об’їдалися з цими котами, об’їдають той народ спільно. І “творять” “закони Української держави”.

То ж наші закони знову будуть, “як дишло”... З отого кінця, що причеплять його до українського воза, — дуже незалежні. А з того кінця, що воза спрямовує, — дуже залежні. Від Москви. При такій шурячоткячій розбудові держави. Хтозна, куди докотимосся. Он через “прозорі кордони” у наші села переповзають “бродячіє гражданє Росії”. Наші монастирі, лаври заповняються “істинними подвижниками Русского імперского православія...” У наших державних чиновницьких норах сидять “суслікі” московської злодійської породи з притаманною їм хамською психологією. “...Останню свитину з каліки знімають...” А наша Феїда замість стрічки справедливості почепила собі на очі доларову “зелень”. Словом, на плацдарм великої політики у нас вийшли “проф-фесіонали” з великої дороги. То чекаємо великих звершень. А при великих звершеннях часто відбуваються великі міграції...

Ні, ні. Ми не сповідуємо правила російських великодержавників: “Где ступила нога русского человека, там государственные интересы всея Росії”... Ноги бувають різні. І по-різному “ступают”. Потім ще й буває, що кивають п’ятами... Ми ж сповідуємо суто українське: “Всюди треба, добрі люди, приятеля мати”... У гіршому випадку. А в кращому — свого...

Поки ми складали оцього листа, у Києві відбувся світовий форум українців. На жаль, українців хутора “Мозамбік” на нього не запросили. Але з преси ми дізналися, що українських шкіл у Росії немає,

українські газети та журнали не виходять, українського радіо та телебачення немає, і т. і. — нема, і т. п. — нема. Є “великодержавное держімордіє”. І українцєві зберегти свою ідентичність там не так легко. Мусимо Вам признатися, що тут, в Україні, в деяких областях — не легше. Але, як твердить Ізя Чачкес, поки кожен українєць, де б він не проживав, не розбудить сам у собі українця, він постійно буде рабом чужинця. А до раба й ставлення гірше, ніж до худоби. Бо навіть рабське прислів’я: “Ласкаве теля дві матки ссе” (очевидно, мається на увазі й теля з “двойним гражданством” і “вторим государственным языком”) свідчить про те, що воно все одно зостається т е л я м. Себто твариною, себто худобою...

Коли ми закінчили писати оте звернення, знову настроїлися на “Міжнародное русское радіо”. Воно передавало жваву розмову журналістки Наталії Полторацької із австралійкою російського походження. І ось пані журналістка сказала дуже розумну і правдиву істину: “Язык — это хранитель народа”. Ми й досі знали, що мова — це оберіг народу, що це — фундамент нації, фундамент національної держави. Але так приємно було це почути на “великорусском наречіі”. Нас тішило, що журналісти Росії це розуміють... Не сумніваємося, що це розуміють і російські спецслужби, і всякі затуліні з мітрофановими, і отой “великост’ятец” “всея Руси”. І сам пан Путін. Тому так ревно й охороняють російський народ “от других языков”.

Тому так ревно й стараються, аби в “зонах интересов Росії” (умовно в сусідніх незалежних державах) задушити їхніх національних “хранителей народа” своїм, “великорусским хранителем”...

А насамкінець до нас включилося “Українське радіо”. Передавало, як висловився Вітя Царапкін, “високе” засідання “рускоязычного політичного балагану”. Спочатку ми подумали, що це вклинилося засідання Російської думи. Тоді зрозуміли, що це пленарне засідання Верховної Ради України. Тоді Ізя Чачкес сказав: “Не розумію, який народ представляє оця політична абракадабра?... А може, в Україні вже лише хутір “Мозамбік” зостався українським?..

• За дорученням українців хутора “Мозамбік”
Євген ДУДАР,
Року Божого 2006-го

Малюнок Олександра Євтушенка

ПОЛІТИКА В ГАЗОВОМУ КОТЛІ, або ЯК ПІДСТАВИЛИ ЗАПОРІЗЬКУ ДЕРЖАВНУ РАДІОКОМПАНІЮ

Кілька днів в ефірі Запорізького обласного радіо звучала така собі реклама торговельної мережі “Газовик”:

— А чи маєте ви, куме, газовий котьол?
— Ага!

— Тоді беремо усе з магазину мережі “Газовик”! Продаж, установка та сервісне обслуговування побутового газового обладнання. Телефон для довідок 236-45-54”.

Звичайна реклама, виконана артистично, хоча з помилкою в українській мові є слово “котел”, а не “котьол”. Але можна було б вибачити це — не помиляється тільки той, хто не працює, якби... Після номера телефону той же артист кричить, аж надривається: “Що то за хохол, що не має котьол?!”

Послухавши, зрозумів, що мене цією, з дозволу сказати, рекламою, безсоромно б’ють в обличчя. Щоб коли-небудь раніше на державному радіо так звучало — не пам’ятаю. Тому їду до заступника генерального директора обласної телерадіокомпанії Анатолія Ставничого.

— Не може такого бути! — дивується Анатолій Станіславович. — Це ж — маразм!

Прокручую йому запис на диктофоні. Пан Анатолій запитує, коли це звучало, — називаю час виходу в ефір обласного радіо. Він викликає редактора Валентину Глейф, яка готувала передачу до ефіру.

— Ніколи не думала, — каже Валентина Євгенівна, — що навіть у газових котлах може бути закладена політика. Тому й не перевірила як слід.

Як з’ясувалося, державній телерадіокомпанії цей рекламний ролик передало місцеве агентство “Інтерінформ”. Анатолій Станіславович відразу дав вказівку негайно видалити слова з “хохлом” і довести до відома “Інтерінформ”, “подякувавши” їхнім працівникам, які зробили таку послугу держтелерадіокомпанії.

Згодом авторів цих рядків зателефонував заступник директора “Інтерінформу” Євгенія Капля. Вона довго не могла второпати, чому мене обурює саме слово “хохол”.

— Я — українка й називаю себе хохлушкою. Хіба не можна? Телефонувала в Київ знайомому мовознавцеві. Він сказав, що це слово дуже давнє і його можна вживати.

— Себе, — кажу, — називайте ким завгодно — це ваше право, але ображати в ефірі цілу націю не годиться. Про давність слова не сперечатимуся, а те, що його можна вживати в рекламних роликах, — хай буде на совість отого мовознавця.

— Ми хотіли зробити рекламу з гумором.

— Як сатирик, скажу, що вам це не вдалося. Після цієї розмови подумалося: а як би реaguвали на образливі для нації слова, скажімо, в сусідній Росії? Мій колега Леонід Сосницький нещодавно в Інтернеті на сайті знайшов повідомлення, яке варто процитувати повністю: **“У Росії судять українця за те, що на українському сайті ProUA був українцем”**.

У Советському районному суді Новосибірська почався розгляд справи про розпалювання міжнародної ворожнечі в Інтернеті. За поширення на одному з форумів світової мережі ідей про перевагу українців над росіянами мешканцеві Академістечка Тарасові Зеленьку загрожує до двох років позбавлення волі. Сам підсудний відмовився від авторства коментарів, через які його провайдер звернувся до правоохоронних органів.

Учорашнє судове засідання почалося з установлення анкетних даних підсудного. Коли головуюча на процесі суддя Алла Гараєва поцікавилася громадянством обвинувачуваного, 36-літній Тарас Зеленька сказав, що росіянином себе не вважає. Від російського громадянства нібито відмовився ще 1999 року. Він заявив про це працівникам міліції, коли вони з доручення військомату

прийшли довідатися, чому Зеленька не стає на військовий облік.

Як випливає з оголошеного обвинувального висновку, із січня 2005 року користувач Інтернету Тарас Зеленька під ником (псевдонімом) novosibirsk-2 залишав на російськомовному форумі українського сайту **www.proua.com** свої коментарі до різних подій суспільно-політичного життя в Росії й Україні. Представники прокуратури стверджують, що в коментарях пана Зеленька червоною ниткою проходить думка про “перевагу українського народу над російським”, вони пропагують ненависть до росіян, бують словами “москаль”, “кацап”. “Хто ж буде в мусульманській республіці російське свинство терпіти?” — процитували слідці висловлювання Тараса Зеленька про події в Чечні.

На початку цього року компанія-провайдер “Перша миля”, послугами якої користувався Тарас Зеленька для виходу в Інтернет із домашнього комп’ютера, звернулася в правоохоронні органи із заявою з приводу пропагандистської діяльності одного зі своїх користувачів. У лютому за матеріалами Новосибірського УФСБ прокуратура Советського району порушила справу за ст. 282 ч. 1 КК (“Розпалювання національної, расової й релігійної ворожнечі”). Тараса Зеленька затримали. Слідчі вилучили з його квартири системний блок комп’ютера, в якому зберігалися коментарі його господаря. Лінгвістична експертиза визнала їх образливими.

Обвинувачуваному призначили психіатричну експертизу. Як відзначив помічник прокурора Советського району Сергій Самулін, фахівці звернули увагу на його “постійне почуття заперечення й прагнення продемонструвати свою оригінальність”. Психіатри ніяких відхилень у Тараса Зеленька не виявили.

Коли обвинувальний висновок був оголошений, підсудний заявив, що доведе

свою невинуватість у судовому слідстві. Своє авторство коментарів, що стали предметом судового розгляду, він заперечував. Довести його, як вважає захист, можна лише вилучивши сервер інформаційного порталу. У зв’язку з тим, що викликані у справі свідки до суду не з’явилися, Алла Гараєва оголосила в слуханнях перерву до 4 жовтня.

Від “Обкому” (сайту в Інтернеті): Це чудовий приклад, коли українські правоохоронні органи просто зобов’язані всіх prorосійських шовіністів за публічні висловлювання відправити гнити в поліські болота. І це буде правильно. Потрібно тільки рівнятися на російських “братів”.

Можна погодитися з висновками “Обкому”. Та є одне “але”. Часто доводиться зустрічати людей, які вважаються українцями й зичать Україні процвітання, але називають і досі себе “хохлами” й “малоросами”. І тут уже вина й наша — письменників і журналістів: ми мало пояснюємо населенню, яке народом повинне ще стати, нинішнє значення цих слів. Хохол — той, кому ковбаса й сало дорожчі за Україну, хто “за шмат гнилої ковбаси” продасть хоч і матір рідну. Малорос — хто від рідної мови й культури навідріз відірвався, а російською ще не оволодів. Останній на все українське кидається, мов бугай на червону ганчірку. Це — звичайний яничар.

Щодо поліських боліт, то навіщо забруднювати святу землю ще й усілякими покидьками? Їх просто треба поставити перед вибором: або поважаєш Україну, її народ, культуру, мову, закони, або забираєш геть! Але для цього ще потрібно, щоб наша держава стала справді нашою, українською. На жаль, про це доводиться тільки мріяти.

• **Пилип ЮРИК**,
член НСПУ й “Просвіти”, журналіст
газети “Запорозька Січ”, м. Запоріжжя

В українській столиці на Оболоні існує дивовижний заклад — Київська дитяча Академія мистецтв. Зовні вона нагадує доволі урбаністичний палац з рисами старовинного замку. На підході відвідувачів зустрічають неординарні скульптури, архітектурне оздоблення, які прозоро натякають, що ви потрапили в казковий світ. Усередині палацу остаточно переконуєтеся, що потрапили у казку-музей: де ще на кожний сантиметр корисної площі припадає стільки картин і малюнків!

При тому Академія — ще й філармонія, і театр. Але головне — це інноваційний вищий навчальний заклад, альма-матер для сотень юних студентів, які опановують у структурі безперервного навчання (підготовча—початкова—середня—вища школи) мистецтвами: образотворчим, театральним, музичним, хореографічним, естрадним, стають високопрофесійними бакалаврами та спеціалістами.

У межах навчально-виховного комплексу функціонують кілька спеціалізованих Центрів: науково-дослідний, комп'ютерний, інформаційно-видавничий, продюсерський, медико-психологічний тощо.

Додамо ще посаджений дітьми Сад мистецтв, закладений на березі Дніпра шевченківський "Садок вишневий коло хати".

Усе це плюс спеціально розроблені ритуали надають закладу високого статусу Храму мистецтв, духовного осередку, привабливого для талановитих дітей України та зарубіжжя.

Цим дивом керує народний артист України, професор, академік Академії мистецтв України Михайло Іванович ЧЕМБЕРЖІ. А ще він член-кореспондент АПН України, член Національної спілки композиторів України, Національної спілки театральних діячів України, лауреат міжнародних конкурсів і фестивалів, мистецької премії "Київська пектораль".

Михайло Іванович — вишуканий інтелегент, у житті вирізняється делікатністю, демократичністю, простотою (по секрету скажемо, що поважний академік має хобі: збирає колекцію помилок у написанні власного прізвища і плете тини).

— Цікаво спершу дізнатися, на яких наріжних каменях треба стояти, щоб очолювати такий дивовижний мистецько-освітній заклад?

— Тут питання ширше, ніж дипломи і біографічно-кар'єрні хитросплетіння. Для мене і моїх талановитих колег найголовніше — любити дітей, бачити в них майбуття своє і держави. За цим стоїть намагання в найкращий спосіб передати їм ті знання, навички, духовні цінності, які збагатять і зроблять їх повноправними духовними правителями світу, зроблять їх щасливими. Якщо діти будуть щасливими, отже, буде щасливою держава, щасливе наступне покоління, і заради цього треба працювати. У Київській дитячій Академії мистецтв зібрані люди, які це розуміють, і для них це потяг душі. Я коли приймаю на роботу, спершу запитую: "Чи любите ви дітей?", потім дізнаюся: "Як ви, власне, хочете через цю любов професійно підняти їх на той рівень, який має бути конкурентоспроможним і поважним у світі?" Тому що просто любити можна, скажімо, у родині, а педагог має любити так, щоб його учень щодня набирив висоти професійної майстерності, відчував смак до всього того, чого ще не знає. На мою думку, коли безперервно будувати таку систему стосунків із дитиною, то це дає радість і дитині, і педагогові, вони разом піднімаються над буденними, уже відомими речами, і набувають тієї професійної якості, яка конче необхідна нині в цьому жорсткому, дуже насиченому різними творчими позиціями до митців, світі. Звісно, ми дбаємо, щоб наші вихованці завжди йшли не просто "зеленим коридором", а йшли впевнено, додаючи будь-які життєві труднощі. Колись написав, що не люблю слова "боротьба", воно пафосне, публічне, потребує поглядів на себе у профіль і анфас, мені більше подобається спокійне, але наполегливе дієслово: долати. Шодня наполегливо йти вперед, набувати нового — у цьому спокійна сила і шляхетна скромність.

— Чому все-таки академія? Адже вчать в ній ді-

МИХАЙЛО ЧЕМБЕРЖІ: «ЗРОБИТИ ДІТЕЙ ЩАСЛИВИМИ — ЦЕ ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ»

ти, у них усе життя попереду. Чи це не "відлуння" модної пошесті, коли школи ставали коледжами і ліцеями, а інститутами — академіями?

— Київську дитячу Академію мистецтв було задумано тоді, коли ще не було повального прагнення прес-тижно називатися. Наша назва, особливо у сполученні з визначенням "дитяча", була доволі нестандартною і тому, можливо, викликала скептичний інтерес.

Проте була презентована структура хоча й оригінальна, але з усіма сталими атрибутами вищого навчального закладу: факультети, семестри тощо. Вже тоді у структурі Академії були передбачені школа мистецтв, гуманітарна школа, Вищий мистецький коледж (у перспективі — створення гуманітарного коледжу, що готував би фахівців, які пройшли нашу школу, добре розуміли мистецтво,

знали мови і могли викладати загальноосвітні дисципліни з урахуванням специфіки мистецького закладу).

Це в той час, звісно, було дуже дивно. Але поступово наше трохи фантастичне дітище ставало на ноги, демонструвало свої педагогічні можливості, які щоденно збагачувалися високою духовною аурую. Поступово вибудовувалися й освітні рівні. Цього року ми отримали право продовжувати готувати бакалаврів з усіх мистецьких спеціальностей і спеціалістів у галузі музичного і театраль-ного мистецтва, що відповідає третьому рівню акредитації навчальних закладів. За статутом маємо право на аспірантуру, але поки що не відкриваємо її, тому що хочемо, щоб усе складалося природно і туди вступали б саме наші випускники.

Розуміємо, що треба активно працювати над усіма

компонентами розвитку навчального закладу. Матеріальна база Академії зростає й удосконалюється, поступово вирішуються проблеми розширення навчальних площ (затверджено проект будівництва другої черги Академії). Ми виграли конкурс на отримання культурного гранта уряду Японії на суму 46 млн. 400 тис. єн (що еквівалентно 650 тис. доларів США). У конкурсі брали участь понад як 200 навчальних закладів із різних країн світу, однак Академії було надано перевагу. Докладаємо зусиль, щоб бути Академією, гідною України. При

— Я доволі багато пишу, в тому числі для дітей і з дітьми. У мене вийшла абетка, де є три співавтори: я, професійний поет і юні художники — студенти нашої Академії. Таких проектів ми зробили чимало. Пишу педагогічний репертуар, камерну музику, минулого року в мене був авторський вечір, там, до речі, було представлено симфонічну сюїту з мого балету "Дзеркало небес" (сподіваюся, що цього року відбудеться його прем'єра у Національній опері). Пишу романи, твори для камерного оркестру з різними солюючими інструментами: фортепіано,

гобоем, арфою, фаготом... Полюблюю театральну музику, де є простір для створення музичної драматургії. Як один із авторів "Київської пекторалі", двічі її отримував, ще тричі був у трійці кращих. Радий, що більшість моїх творів були помічені і якось відзначені, — це велика честь відчувати, що високопрофесійні колеги, музиканти, композитори, критики відзначають твою роботу, це добрий допінг, свідчення, що ти перебуваєш у тій формі, яка має супроводжувати митця впродовж усього його життя.

Творчість обов'язкова й необхідна для того, щоб реалізувати себе як фахівця і перебувати в тій професійній формі, яка дозволяє управляти. Ректор — це мистецький менеджер, педагог, котрий на власному прикладі демонструє творчі можливості.

— Одна з останніх Ваших робіт — поетично-музична композиція "Зів'яле листя", присвячена 150-річчю від дня народження Івана Яковича Франка. Незламний Каменяр написав дивовижну лірику, яка перекладена десятками мов світу. І ось вона посідає за музику.

— Ця робота не була тривалою, зайняла практично півтора місяця, але за цей час зроблено п'ять варіантів, і це останній. "Зів'яле листя" — велика поетична мистецька книга страждань чоловіка, який любить і нещасний від того. Коли я почув цю ліричну драму у виконанні Олександра Павловича Биструшкіна, то зрозумів, що цей невідомий Франко дає потужну енергію

натхнення, виникає внутрішня потреба знайти ту партитуру симфонічного супроводу, можливо, поліфонії, яка була б співзвучна трагізму поезії, створила б простір для духовного хвилювання і страждання. Про цього несподіваного Івана Яковича Франка дуже добре сказав у преамбулі композиції поет-академік Борис Ілліч Олійник, пречудовий портрет Франка намалював народний художник України, академік Андрій Володимирович Чебикін.

Мені здається, що все в сукупності створило хвилюючий твір, у центрі якого велика постать людини, яка вмела любити, страждати, говорити просто, але високі слова, випромінювати потаємні внутрішні людські почуття. Для цього треба мати дивовижну мужність. Я, чесно кажучи, не зустрічав аналогів такому колосальному трагічному вибухові в поезії минувшини й сучасності.

Жанр цього твору я визначив як домашнє інтимне переживання, я не бачу його в публічному виконанні, його треба слухати вдома, ні на що не відволікаючись, аби відчувати силу страждань Чоловіка, який любить. Не повинно бути жодних перепон для висловлення власних почуттів: посумувати, похвилюватися... У концертному залі це неможливо. Тут доречна ремарка: "Не соромно поплакати..."

У композиції використано тему Миколи Лисенка "Безмежне поле", на початку вона звучить як прелюдія входження, наприкінці — траурна постлюдія, в котрій ще є натяк на оптимізм, ледь помітні протуберанці надії-віри. Проте логіка розвитку поетичного твору Франка трагічна, і, власне, так і завершується композиція, причому з акцентом не на сентиментальному потрясінні, а на епічній високодуховній мудрості Поета.

Цим твором я і мої колеги хотіли б укласти уклінну подяку видатному Майстрові у рік його 150-літнього ювілею від дня народження.

— Що є для Вас найзакордонніше?

— Я хотів би, щоб усі ми в нашій державі, в усьому світі розуміли єдину Істину: діти — наше майбуття. Якщо ми вкладаємо в них все, що у нас є, не будемо економити на цьому, ми тільки виграємо, виграє людство. Серед усіх пріоритетів — це найголовніший. Необхідно створити якісну сучасну вітчизняну освіту (насамперед — мистецьку), відповідну матеріально-технічну базу, перспективні робочі місця майбутнім діячам мистецтва, гідні умови фінансової підтримки їхньої високопрофесійної праці, а також забезпечити дію прийнятих у цивілізованому світі норм захисту інтелектуальної власності й авторського права.

Зробити дітей щасливими — об'єктивна необхідність, колосальна широкого спектра робота, державна й загальносвітова. Не дай Боже прийде нам на зміну покоління людей розчарованих, озлоблених, ладних звинувачувати будь-кого у своїх негараздах, із патологічною хворобливістю бачити виключно негативне! Тільки щасливе нове покоління, наші діти, гарантують існування прекрасного світового середовища, в якому буде добре дихатися і творитися. Це — чудові Правителі та натхненні Творці.

• Володимир КОСКІН

Київська дитяча Академія мистецтв — це сад скульптур

РОДОВІД

— *Валентино Сергійово, колись, побувавши у Вашій майстерні, серед дивовижних композицій коренеplastики я написала вірш, де розповіла про Ваших персонажів:*

*“...Лісовичок — дитя чудне і горде
усе шукає заповідне місце,
оте, що залишилося з природи
у нашому впокороному лісі,
лаштує втечу в закутку кімнати.
Та зайде жінка з охололим чаєм,
за всіх людей попросить винувато.
Мовчить божок. Їй одну прощас”.*

Цю зникаючу природу Ви і представили на своїй виставці?

— Мені надали можливість виставитися у трьох величезних залах, і я заповнила їх своїми роботами. Це живопис, декоративний український розпис, коренеplastика. Все, чим я живу і що надихає мене на вічну молодість, яку відчуваю постійно. Спілкуюся з рідною природою, в річці буваю постійно і навіть зараз купаюся, ця водичка дає мені багато енергії. Я не навчалася в академії, самодіяльний художник, але те, що роблю, йде від душі. Коли я відчуваю, що в мене є настрої до малювання, то беру пензля, дивлюся на полотно і вже бачу образ, воно прийшло, і треба вималювати ці образи, які з'явилися. Я не роблю ескізів, попередніх замальовок, композиція виникає сама собою. Інколи мене просять намалювати портрет, я теж роблю це у власній манері, але люди дуже задоволені, всіх своїх родичів намалювала. Та найбільше подобаються імпровізації на вільну тему, пейзажі з уяви, але вони всі засновані на дійсності, нашої рідній природі, це те, що я бачила, що росте в нас, цвіте. А квіти... Я дуже люблю квіти! І в декоративному розписі я їх зображую по-своєму.

— *Ви берегиня природи, Ви відчувате її ніби напоями, на дотик*

«...ДЕ ПОМІЖ ТРАВ Є КВІТИ»

Це інтерв'ю я записувала суцільно зі знаками оклику — така емоційна моя співрозмовниця. “Один зі студентів одразу захотів купити мою картину!” — ділиться враженнями київська художниця Валентина Чаус, виставка якої відкривалася в Міжрегіональній академії управління персоналом. Три роки тому в цьому навчальному закладі був створений культурно-просвітницький центр, який започаткував постійно діючі виставки. Свої твори тут уже представили Іван Марчук, Данило Нарбут, подружжя художників Теліженків із Черкас, Любов Міненко, і ось тепер Валентина Чаус.

пальців, збираєте гілки і коріння, витворюєте з них якісь образи. І зараз часто за цим ходите до лісу?

— Дуже часто, але коріння вже не збираю. Зараз звернулася до живопису, адже я з дитинства малювала. Та коли повертаюся з чарівних

куточків природи, то в мене на кінчиках пальців цей розпис, усе, що я бачила, передаю на полотно. Я вже знаю кожен кушчик під Києвом і навколо міста (маю велосипед і років десять га-саю по всіх усядах). І знаю, що є в Кончі-Заспі, що на Жуковому острові, збираю там натхнення і здоров'я. Можу впевнено сказати, що дуже багато рослин із тих, які я бачила, повернувшись після війни до Києва, зникли. Ми приїхали тоді з Казахстану, там були в евакуації, і нас багато часто водив у ті ліси. Він дуже лю-

топтали, квітів узагалі немає, а це ж заповідник, колись його викохували, така краса була! Ці дуби розкішні, ці явори! Вся коренеplastика моя — із Жукового острова. Я зараз заплющую очі і бачу ці невитоптані, прекрасні поля! А стільки було метеликів, а бабок, тепер там нічого не літає! Навіть комахи!

— *В усякому разі Ви створюєте свій мальовничий гербарій. Як сприйняли виставку студенти?*

— Уже першого ж дня, коли розвісила роботи, підходили до мене і просили книгу відгуків. А один хлопець одразу ж хотів купити картину. Мені дуже приємна така зацікавленість, нехай вони бачать, якою була природа раніше (бо там дуже багато передано з того, що я бачила)... Це мене дуже радує, бо відчуваю в собі таку енергетичну силу, якщо чимось займаюся, то вся в цьому! І люди відчують енергію, яку можу передати через твори. Це величезне щастя і гадаю, що буду вічно жити і буду вічно молода, їй-Богу! Тому що така краса у нас навколо! Я ж іще й співаю, ходжу в невеликий гурт, там виконуємо старовинні українські пісні, у нас понад 150 українських пісень. Іздимо по школах, технікумах, вищих навчальних закладах і

бив природу, сам і рибалка був, і співак чудовий, найчастіше ходили на Жуків острів, там було стільки квітів заввишки майже по шию, величезні ромашки, багато іншого різноманітного зела, ми завжди поверталися додому з букетами. А зараз я приїжджаю на цей острів — лише автостоянки і нічого іншого, траву ви-

співаємо їх. “Ой, там, на тім вигоні, де поміж трав є квіти, пастися не хочуть коні, жаль їм на цвіт ступити”. Це ж чудо! Якось одна жінка приїхала після виставки до мене в майстерню і каже: “Валентино Сергійово, я знаю стільки пісень!” і почала співати. Я цю пісню одразу запам'ятала. В якій країні так можуть співати, що коні не хочуть ступити на траву, щоб не пом'яти квітів, які дівчина збере! Сама душа українського народу народила таку пісню, таку красу!

— *Знаю, що любов до співу у Вас спадкова...*

Так сталося, що я народилася в тій кімнаті, яка була кабінетом Миколи Карповича Садовського. Коли він повернувся з еміграції, то поселився в моєї тітки, а вона була актрисою театру Саксаганського (Садовський там теж виступав). Отож тітка віддала йому цей кабінет. Там я народилася, а вона залишила мені всі строї, в яких співала разом із Миколою Карповичем. І тепер у нашому гурті я співаю саме в тих строях, а їм уже по сто років! Розкішні вишиванки, зараз так уже не вишивають, а вони збереглися. Така добра міцна нитка, що я перу їх, а вони зберігають свій колір. Уявляєте! Корсеточка і сорочка дуже красиві! Я їх одягаю у найурочистіші моменти свого життя. Ми й на відкритті виставки співали гуртом і я була у цьому вбранні.

Спілкувалася
Валентина ДАВИДЕНКО

ДВА КОЛЬОРИ...

Росла вона у сільській родині, серед вишиванок і рушників. Та в круговерті молодого життя дівчину тягнуло зовсім не до візерунків — мала перший розряд із волейболу, навіть стала чемпіонкою району з мотоспорту... Серйозно захопилася вишивкою, вже коли навчалася у Вінницькому педагогічному інституті. Першими “пробами голки” Таміла прикрашала свою кімнату в гуртожитку — перетворила її на справжню світлицю.

Із роками в майстрині назбиралася унікальна колекція вишивок. Не менше сотні скатертин, доріжок, ікон, картин, серветок, рушників, порт'єр, gobelenів... Візерунки збирала скрізь, де вдалося побувати, — один побачила на Кіровоградщині, інший знайшла на Львівщині, а ще якийсь односельчанка подарувала. Вражає розмаїття технік, якими користуються Таміла Павлівна: болгарський і звичайний хрестик, гуцульська гладь, gobеленове та оксамитове шитво. Останнє, до речі, її власний винахід.

Окресла всієї колекції — чотириметровий диво-рушник із розкішним візерунком і вишуканим мереживом ручної роботи. А від поєднання кольорів — чорний, червоний, золотистий — очей не відвести... Цей незвичайний витвір має особливу історію. Потрапила якось Таміла Павлівна до Ермітажу. Там їй запав у серце один із експонатів — рушник, який вишили спеціально для царя. Жодна майстриня не змогла б спокійно пройти

ЗАМІНИЛА БЕРЕГІНЕЮ ЧУЖОГО ОРЛА

Що спільного між математикою, мотоциклами та вишиванням? Який стосунок має Пікассо до Житомирщини? Усе це зуміла поєднати жінка, про талант якої відомо далеко за межами її рідного Корнина. Таміла ЯРЕМЕНКО має в себе вдома “маленький Ермітаж”, — а створила його за допомогою лише голки і ниток.

повз такий шедевр, їй неодмінно захотілося б створити щось подібне. Крадькома сфотографувати царський рушник — це ще півбиди. Зображення довелося ретельно вивчати через лупу, адже там навіть візерунків деяких не видно, не те що хрестиків. Але головне — ідея. Таміла Павлівна трошки підкориговувала кольорову гаму, замі-

нила двоголового орла берегинею, додала українського колориту... Рушник, який тепер справжня перлина її колекції, набагато краший за царський. І назву має особливу — “Від землі до неба”. Авторка витвору збирається передати його до корнинського храму, щоб під цим особливим рушником вінчали молодих і хрестили немовлят.

Таміла Яременко та її шедеври. Фото з архіву

Зараз Таміла Павлівна викладає математику в корнинській школі № 2 — до речі, вона першою у Попільнянському районі отримала звання “Вчитель року”. А ще майстриня вже дванадцять років веде гурток вишивання. Старшокласникам допомагає готувати до випускного рушники, охоче консультує рукодільниць з усієї околиці, навіть у Львівській області має послідовниць.

Нині майстриня втілює у життя новий унікальний проект — серію “Пікассо у вишивці”. Донька обробляє картини на комп'ютері, а Таміла Павлівна переносить їх на полотно. Так уже постали “Жінка з годинником” і “Жінка в червоному кріслі”. Це не перші її спроби висловити абстракції мовою вишивки.

— Я тільки нещодавно відкрила для себе цей напрям у мистецтві. Захопилася картинами молодих німецьких абстракціоністів, навіть вишила дещо. Зародилося прагнення перейти до чогось значимішого. Найбільше мені припав до душі саме Пікассо, — зізнається Таміла Павлівна. Схоже, за подібне поки ніхто не брався. Між іншим, її землячці вдалося вишити “Монну Лізу” — цю роботу високо оцінили професійні художники. Сподіваємося, на Житомирщині незабаром з'явиться власна галерея світових шедеврів, зображених не пензлем, а нитками.

Вероніка КАВУН,
м. Житомир

СТОЛИЧНІ ІМПРЕЗИ

ІЄРОГЛІФ НЕБЕСНИХ ЛУКІВ

Культура Сходу, зокрема Японії, вабить багатьох шанувальників мистецтва своєю витонченістю і загадковістю. Завдяки кільком виставкам київський глядач мав змогу ознайомитися з традиційним і сучасним мистецтвом Японії. І ось на черзі ще одна. Експозиція в галереї “Триптих” під назвою “Небесні луки” презентувала творчість японської художниці Йоко Аокі. Художниця — шанований митець у себе на батьківщині, а графік запланованих виставок настільки щільний, що було досить складно домовитися про персональну виставку в Україні.

Картини Йоко Аокі цікаві тим, що в них поєднуються японський монохромний живопис тушшю на папері й традиційна каліграфія з їхньою сучасною інтерпретацією. Саме ця зустріч давнього й сьогоденного в мистецтві художниці особливо привертає увагу поціновувачів прекрасного. Її тендітні, тонко виписані квіти стриманих кольорів розпускаються на тлі абстрактних фігур, що нагадують елементи ієрогліфів. На деяких картинах присутні й вкраплення традиційної каліграфії. Це не випадково, адже художниця вчила-ся у свого батька — майстра каліграфії. Її витончені твори чудово настроюють на споглядальний лад, адже їм притаманні характерні для східного мистецтва

риса — побачити красу світу в одній квітці, через мале досягнути велике. Під усіма картинами — поетичні асоціативні підписи, які стають ще одним ключем для їхнього розуміння і відчуття. Назва виставки “Небесні луки” не випадкова. У ній втілюється не тільки замилювання красою Всесвіту, коли на небесах цвітуть луки, а у земних водах відбивається небо. Коли пані Аокі зацікавилася значенням кольорів на українському прапорі, їй розказали звичну версію про золоті лавів і синь неба. Так несподівано і прийшла назва для української виставки. А оскільки українцям притаманне тонке відчуття природної краси, твори японської художниці, безперечно, стануть близькими для нашого глядача.

Катерина ТАРЧЕВСЬКА

СЛІДАМИ НАШИХ ВИСТУПІВ

У ч. 33 за 2006 р. “Слова Просвіти” в рубриці “Повертаємо імена” п. Зоряна Живка “повернула” нам письменницьке подружжя — Наталену Королеву й Василя Королева-Старого. Але, зрозуміло, мусила писати дуже стисло, з огляду на брак газетної площі, а через це залишилися поза межами допису дуже цікаве для пізнання української історії й дуже актуальне з огляду на сучасні міжконфесійні проблеми закінчення роману Н. Королевої “Предок”. З. Живка аж надто побіжно згадала цей твір.

А між тим, Н. Королева розповідає (або, можливо, художньо домислює) в творі не лише про свого іспанського предка де Лачерда, а й про іншого свого предка — українського (а не польського! — це односторонньо випливає з твору; мабуть, то вже його далекі нащадки ополучилися, включно з батьком письменниці), Адама Дуніна-Борковського (а не Дуніна-Боровиковського!). У прикінцевій частині головний герой Карлос де Лачерда заїздить на гостину до свого побратима (разом були в бусурманській неволі) Адама Дуніна-Борковського до його родового замку на Волині. Отам і відбуваються події, найцікавіші для українського сучасного читача.

Діється на початку 1600 років. На прикладі й через призму нібито родинної драми, непростих стосунків Адама зі старшим братом Василем, який нещодавно повернувся з Москви, набравшись там московського духу, письменниця показує початок експансії цього “московського духу”, а насамперед московського, вельми специфічного православ’я в Україну, зокрема, на Волинь. Із діалогів братів, а ще з розповідей епізодичного персонажа Ковдуша ми

НАТАЛЕНА КОРОЛЕВА ПРО ПОЧАТОК ЕКСПАНСІЇ МОСКОВСЬКОГО ПРАВОСЛАВ’Я В УКРАЇНІ

бачимо, що агресивна антикатолицька, антиуніатська войовничість значної частини українського козацтва, промосковські настрої внаслідок хибного розуміння “православної єдності” — тобто все те, що півстоліття пізніше призвело до Переяславської катастрофи, — не було ані стихійним порухом православного люду, ані відповіддю на утиски православ’я з боку поляків і католиків, як ми звикли вважати, некритично повторюючи сформовані російсько-імперською історіографією стереотипи. Натомість, бачимо, ці настрої методично плекалися з-за кордону самою Москвою! Ми бачимо з твору, що московська експансія, на найпершому етапі духовна, нехай не скрізь одночасно, на Наддніпрянщині раніше, на Волині пізніше, але, в усякому разі, розпочалася задовго до Переяслава й задовго до гетьманування Хмельницького. Тобто Москва не лише підтримувала війну Хмельницького, починаючи з 1654 р., не лише потай допомагала йому зброєю й коштами і до того, ще з початку війни, а й, по суті, спровокувала цю війну! Тобто спочатку вони самі створили нам проблему, а потім допомагали нам дати раду з цією проблемою, і ця рада виявилася Переяславською...

Отже, старший брат Василь набрався московських впливів, завіз собі за духівника московського попа, всіяко пропагував вищезазначені настрої. Менший, Адам, цього не сприймає, вважає те нове, що прийшло з Москви, чужим і недобрим. Показово, що і Василь, і Ковдуш, від якого першого ми діз-

наємося, що козаки **саме за московською намовою** “на унію тараньку гострять”.

А Василь навіть хизується тим, що отаке помосковщення вірою є зреченням батьківської, предковичної віри. Він каже до Адама: “І що ти все, як і дядина, на “батьків” та на “старі часи” моргаєш? Чи ж ми носимо одіж, як за князів? Або живемо, як за Аскольда чи Володимира?”

А ще бачимо, що Василь “прихопив” у Москві не лише віру, інакше від батьківської, а й чужі його українському давньому родові моральні норми. Перейняв дику для українців, але таку традиційну для Московщини річ як зневага до жінок. Адам тужить за щойно померлою від пологів любою дружиною Зораєю, яку покохав у турецько-арабському полоні й привіз із собою, а Василь отак його “втішає”:

“Дивуюсь я тобі, брате: і чого ти тут сидиш, сумуючи по своїй... бранці? Хай скажу соковите слово — баба як баба! Одна гарна, але ж інші ще кращі!.. Та ж удар лихом об землю, а тим часом залий смутком медом! А я заручусь, що прижену тобі з козаками сотку... тисячу бранок... На ремені-сириці приведу”.

Також привіз Василь із Московщини до рідної домівки доти там нечуване зневажливе ставлення до слуг і расизм. Він не гукає слуг, а свистить до них, як до псів, у спе-

ціально привезену свиставку, а араба Юсуфа, що залишився в замку після Зораї, називає “чорномазизм”.

Отож дві віри, дві моралі. То яка з двох придатніша?..

Врешті-решт суперечки між братами дійшли до шабелі. Ясна річ, першим за шаблю схопився Василь, розлючений тим, що його агітування за московську віру розбиваються об непохитні аргументи меншого брата. Отож Василь хапається за шаблю зі словами: “Але я тебе відучу крутити, як єзуїт!” (с. 430). Отакої! Для тих, хто московської віри й московського духу набрався, будь-яке тверезе й логічно обґрунтоване міркування — вже “єзуїтство”!

І вже на виході з замку Василь мало не схопився в двобої з братовим гостем — іспанцем К. де Лачерда, бо вважав його натхненником Адамового антимосковства. Обійшлося. “Але, графе, ми ще зустрінемось у полі!” — пообіцяв Василь (с. 432). Цікаво, яким чином він сподівався зустрітись з іспанцем у полі, і в якому полі, на чий теренах те поле? Чи вже тоді марилося московська навала на Європу?

Отак і розповіла Н. Королева через історію свого роду дещизни загальноукраїнської історії...

● **Левко ВІТЕР**, м. Дніпропетровськ

НІЖЕ ТІЇ КОМИ

ОДКРОВЕННЯ ЧЕСНОГО ФУНКЦІОНЕРА

Книжка Віктора Гамана “Обкомівські коридори” вийшла друком чимало років тому, але мені потрапила до рук недавно. І я вирішив відгукнутися на неї, адже те, про що мовиться у виданні, — це ціла епоха. Цікавий історичний приклад тоталітаризму з притаманними йому лукавством, лицемірством, суспільною брехнею й самовихвалянням — ось ми вже досягли, сягнули, перейшли... Але щодалі ця епоха віддаляється, то цікавішою стає правда про неї.

Відходить у минуле лексикон Системи, визначення на кшталт: перший (секретар), другий (секретар), особист, куратор... А історія залишається. Залишаються й записи В. Гамана: “Я ні разу не чув, щоб у обкомі сперечалися про політику”. Або: “Назвіть мені таке засідання бюро — колективного органу — на якому б не пройшла думка першого секретаря обкому”. Або: “Скидається на те, що є дві дисципліни — одна для керівників, друга для рядових комуністів”.

Місце в ряду колонії, за столом визначалося чіткою субординацією. Вона ж визначала стиль одягу, поведінку (що дозволено попу, то дякові зась), час для відпустки, місце відпочинку, медичне обслуговування, поінформованість, роботу над документами з відповідним грифом.

Усі ці відмінності, за ієрархічним становищем людей, упродовж десятиріч років формували психологію й принципи взаємин. Людина оцінювалася владою і вводилася у відповідне коло — номенклатуру. Номенклатурне становище впливало на самооцінку, самосприйняття людини. Успішніше виживали ті, кому краще вдавалося приховати інформацію про себе, про особисті вадки чи сімейні справи.

Туфта (за Солженіциним — туфта) була в приписках про виробництво товарів, у похвальбі про досягнутий добробут, про мораль, туфта, як брехня про позитив, була як у поведінці Системи, так і в поведінці її номенклатурних одиниць.

В основі апаратної, партійної роботи було прислужництво. За цим буденним явищем стояла повна байдужість до окремих прошарків населення, наприклад, до пенсіонерів. Їм спочатку взагалі нічого не платили, потім давали мізерні пенсії. Будь-яка пошана до таких людей була виключно агітаційною, рекламною, пропагандистською акцією, часто — поодиноким винятком.

Отже, коридори Системи, як і обкомівські, відбивалися не тільки на становищі номенклатури як продуктів Системи, а й на всіх підлеглих громадянах: безоплатна праця в колгоспах, безпаспортне життя (фактично — кріпацьке) у селах, “муштрування” службовців, солдатів, школярів, студентів. Система намагалася все передбачити, усім правити, про все подумати, але життя складніше: вона не справлялася з життєвими різновидами, кожен на застості без конкуренції, без критики, без творчої енергії та духовного оновлення.

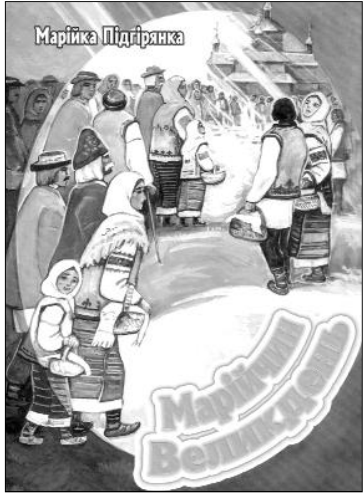
Цілком очевидно, В. Гаман був продуктом свого часу і не міг уникнути впливу Системи, але йому, селянському сину, що виріс у стихії вікового укладу українського села, вдалося зберегти в душі Божу іскру, камертон Правди, якими він був наділений від природи. В есе “Синій ранок загірного романтика” (про Миколу Хвильового) він чесно написав, що ніколи не був дисидентом, а постраху предприниматися до чужої позиції вважав для себе неприпустимим.

Отже, чесність із собою, чесність перед собою. Те, що бачив, те, що переживав, про це й писав без далекобійних прищів.

В. Гаман виписав портрети “героїв” того часу. Через призму обкомівських коридорів вони цікаві своїм колоритом, поведінкою, мисленням...

● **Григорій КУЦЕНКО**, колишній військовий політпрацівник

КЛАСИКА

Марія Омелянівна Ленерт-Домбровська (1881—1963) — славетна українська дитяча письменниця та педагог, відома більшістю читачів під іменням Марійка Підгірянки. Школа та книга — два крила її творчої праці протягом

ЗАБУТА Й ВІДНАЙДЕНА ПЕРЛИНА

усього життя: на 1900 р. припадає і її перша публікація, і перше вчительське призначення.

Письменниця ввійшла в літературу ще на початку минулого століття з благословення та підтримки таких метрів українського слова, як Іван Франко й Осип Маковей. Спершу дівчина пробувала свої сили в різних жанрах — у поезії, прозі, драматургії, публіцистиці, проте з часом робота з дітьми сама собою привела її в дитячу літературу. В її доробку й оповідання, й казки, вірші та пісні, дитячі п’єси...

Марійка Підгірянки віддала українській дитячій книзі понад шість десятиліть творчої діяльності. Проте за життя письменниці не дочекалася повного видання зібрання своїх творів, та й потім довгий час її доробок залишався невідомим широкому загалу українських читачів — далеко не всі її тексти сприймалися позитивно в радянському контексті. Тільки за

незалежної України прізвище Марійки Підгірянки по-справжньому повернулося до українського читача, й великої праці до цього доклав краснезнавець Василь Левицький. Ще юнаком він підготував до районної газети першу розвідку про славетну землячку, й відтоді розпочалася його шляхетна справа з популяризації творчості письменниці. Зокрема в 1996 р. його стараннями було створено літературно-краснезнавчий музей Марійки Підгірянки в селі Білі Осливи, де народилася письменниця. За упорядкування В. Левицького (на власні та меценатські кошти) побачили світ уже шість книжок із творами Марійки Підгірянки для дітей. Найновіша з них “Марійчин Великдень” — просто унікальне видання, до нього увійшли казки й оповідання письменниці, що друкувалися в різноманітних українських часописах 1920—30-х років. Краснезнавець відшукав їх, працю-

ючи в архівах і бібліотеках Львова, Ужгорода, Івано-Франківська. Ця добірка — перший передрук творів після кількадесятилітньої перерви.

Варто відзначити вдалий підхід упорядника до добору матеріалу цієї книжки. Вона зроблена так, щоб не лише зацікавити читача-дитину, а й стати в пригоді вчителю та студенту-філологу, бо крім власне добірки текстів із малюнками містить багато додаткової інформації. Зокрема до видання включено біографічний нарис про Марійку Підгірянку, хронологічну таблицю життя та творчості письменниці, бібліографію її видань, нарис про меморіальний музей, світліни з родинного архіву та фотокопії документів і автографів.

Сподіваємося, що незабаром урешті-решт побачить світ і видання повного зібрання творів цієї письменниці з Прикарпаття.

● **Зоя ЖУК**

АРФАМИ, АРФАМИ...

Олеся Мамчич — майстер малих конденсованих форм, в яких думка тяжіє до завершеності й афористичності. Читання поезій О. Мамчич доцільно порівняти з римською трапезою, що потребує повільного смакування. При цьому розбещеному і пересиченому доскохочу читачеві запропоновано не малоїстину та набридлу вже екзотику, а прості й саме тому оригінальні своєю простотою найдки. Серед ключових мотивів — туга, біль, жаль і неприйняття світового зла. Серед образів цієї лірики домінують ті, що вічні як сама поезія, — очі, сонце, вода, кров, серце, дерево, місто, сльоза...

Однак таке “переказування”

ПРЕСМАЧНА ПОЕТИКА ПРОСТОТИ

“Перекотиболе” — перша збірка Олеси Мамчич. Попри це молода авторка добре відома шанувальникам української поезії яскравими публікаціями в альманахах і часописах, вона завоювала репутацію однієї з найталановитіших і найперспективніших поеток покоління двотисячників.

майже нічогоісично не скаже читачеві про “Перекотиболе”, адже особливість цієї збірки в тому, що поетка наділена даром бачити речі та явища у найнесподіваніших ракурсах:

сонце — тарілка із супом
тарілка пуста — місяць

Звідси і ключова фігура лірики — порівняння: *моє вухо — то вушко*

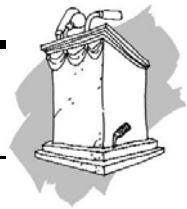
голки; голос, як роса, лежить; серце тепле, як нора; дні — камені із праці; судини — лантухи з картоплею, асфальт — гальма для дощу... Усе в цій поетиці викazuje нестандартність погляду, породжену з подивування життям, як Божим даром.

Центральну частину збірки становить цикл “З етнічного”. І це не дивно, адже саме фольклорні зразки з їхньою архетипічною

простотою є квінтесенцією того типу письма, до якого тяжіє авторка.

Складність поетики простоти полягає в тому, що текст здобуває потенційну можливість розгортання “вглиб”, що передбачає нескінченну можливість породження смислів лише за умови активної участі читача. У східних культурах є літературна традиція оспівування родимки на щоді коханої дівчини. Родимка, тобто крапка, — символ абсолютної простоти — стає осердям усіх потенційних смислів. Вітончена простота поезії Олеси Мамчич пропонує читачеві гру — відшукування потенційних смислів, такий собі перекотибол, інтелектуальний і екзистенційний. Хто наважиться прийняти виклик?

● **В. ЧУЧКО**

ВІСТІ З КРИМУ

Із 16 місцевих рад і райдержадміністрацій автономії освоєння державних коштів не здійснено чотирнадцятьма! Більшість із них не зуміли розпорядитися грошима й на компенсацію витрат за переїзд і перевезення багажу депортованим, не роздали їм наявної одноразової матеріальної допомоги на завершення будівництва індивідуального житла. Найбільше таких випадків у Кіровському, Джанкойському, Білогірському, Чорноморському, Красногвардійському районах та Ялті, де чиновники примудряються робити гроші “мертвими” навіть за стабільного фінансування міс-

ПОНЕВІРЯННЯ РЕПАТРІАНТІВ

В окремих регіонах Криму кошти, виділені з державного бюджету на облаштування репатріантів, не освоюються з березня (!) поточного року, повідомила прокуратура автономії. Поверненці з місць депортації мали б отримати 4,2 мільйони гривень на викуп житла, однак ці гроші не послужили людям.

цевих рад і райдержадміністрацій автономії з держбюджету України.

Це свідчення нерозторопності місцевих чиновників, тяганини при укладанні договорів

на закупівлю житла депортованим громадянам, створенні тендерних комітетів тощо, чи мимовільних або злочинних спроб погіршити й так нелегкий процес повернення упослідже-

них у часи сталінізму кримських татар, болгар, вірменів, німців і греків? А загалом — систематичного неналежного виконання ними посадових обов'язків. Невже й цього разу, як і раніше, кошти на облаштування депортованих після нового року знову повернуться до держбюджету, а люди продовжуватимуть жити в тимчасових будівлях, тулитимуться у родичів, захоплюватимуть ділянки, не дочекавшись вирішення болючих питань? А тим часом місцеві чиновники і надалі сприятимуть “круговерті” бюджетних коштів.

● **Віктор ХОМЕНКО,**
Крим

РІЧНИЦЯ ТРАГЕДІЇ

ЮЩЕНКО ВИРІШУВАТИМЕ ПРОБЛЕМИ АНТИСЕМІТИЗМУ ТА КСЕНОФОБІЇ

У вівторок в Україні почалися урочистості на честь 65-ої річниці вшанування пам'яті жертв Бабиного Яру. Радник Президента України, керівник Головної служби гуманітарної політики Маркіян Лубківський під час брифінгу в понеділок зазначив із цього приводу: “Ініціатива вшанування у Києві на високому міжнародному рівні безневинних жертв трагедії у Бабиному Яру належить Президентові України Віктору Ющенку, з якою він виступив після урочистостей, приурочених 60-й річниці визволення полонених концтабору Аушвіц-Біркенау, що відбулися 2005 року в Польщі”.

26—27 вересня у Києві відбувся Міжнародний форум, приурочений до 65-ої річниці трагедії у Бабиному Яру. Участь у його роботі взяли Президент України Віктор Ющенко, Президент Ізраїлю Моше Кацав, Президент Хорватії Степан Месіч і Президент Чорногорії Пилип Вуянович. Загалом очікувалося, що захід відвідають представники 41 країни численністю близько 1000 осіб. “Уже найближчим часом буде створена робоча група з відомих фахівців-істориків, політологів, соціологів, які наблизять нас до розуміння трагедії Бабиного Яру, таких злочинних явищ, як антисемітизм та ксенофобія”, — заявив Лубківський і додав, що, відповідно до розпорядження Ющенка, у Києві буде створено Державний історико-культурний заповідник “Бабин Яр”.

Також радник Президента повідомив, що Секретаріат Президента звернеться до Верховної Ради з ініціативою проведення широкомасштабного “круглого столу” з проблем міжнародного та міжетнічного миру і стабільності в Україні. При цьому Лубківський підкреслив, що зараз Україна перебуває на початку цього шляху, який повинні пройти і влада, і суспільство. “Це стане не тільки виконанням відповідних доручень Президента, а й дозволить усім нам зробити свій внесок у зміцнення в Україні міжнародного миру і згоди. Бездіяльність і зволікання щодо цих питань неприпустимі”, — зазначив він.

Крім того, радник Глави держави відзначив, що в Секретаріаті Президента під головуванням В. Ющенка вже найближчим часом відбудеться засідання Ради з питань етнічної політики при Президенті.

У ході засідання обговорюватиметься проблематика міжнародної єдності й розуміння, з'ясування і вирішення проблем кожної національної меншини, що проживає на території України.

“Українська ініціатива унікальна, оскільки трагедія Бабиного Яру, як і взагалі єврейська тема, були заборонені й замовчувалися в тоталітарному Радянському Союзі”, — відзначив Лубківський і додав, що ці теми не були популярними і не досліджувалися також у період уже незалежної України.

“Україна першою на пострадянському просторі і вперше за свою п'ятнадцятирічну історію виступає ініціатором і організатором великого міжнародного заходу, покликаною вшанувати пам'ять жертв Бабиного Яру і підтримати діалог на складну тему міжнародного, міжетнічного, міжрелігійного співіснування”, — пояснив він.

При цьому радник Президента висловив переконання, що умінням віддати данину поваги і пам'яті іншому народу володіє тільки великий народ.

● **Петро МИКТИКО**

ЯК ЖИВЕШ, СЕЛО?

Нарешті селянинові почали достойно платити хоч за якийсь його труд. Якщо ще триває затяжна молочна війна, коли селянинові платять копійки за молоко, якщо не набагато краще з продажем зерна (про обидві ці проблеми наша газета нещодавно писала), то зрушило — в картоплярстві. Є куди збути і є можливість заробити. Селянин уже не виглядає з тривогою (поки що, слава Богу), чи не подумався хтось знову закупити картоплю в Туреччині або Польщі, коли своя, вирощена, згниє у погребі, як це вже бувало.

Мій співрозмовник — директор науково-виробничої асоціації “Чернігів-картопля” Володимир Купріянов. Це єдина така асоціація в Україні, яка вціліла після поспільної реорганізації колишніх структур “Сортнасіне-овоч”. То вже окрема тема — похапцем зроблені “реформування” на селі, коли зникають сади, пасіки, птахівництво, налагоджені структури. Ця ж асоціація у своїх 12-ти господарствах області вирощує насінневу картоплю. З клону, виведеного вченими сорту до насінневої бульби — шлях 5 років. Відбір найсучасніший. Коли в куці мен-

ше 8—10 картоплин, його весь вибраковують. При найменших ознаках псування бульби, бадилля — теж. Зате яка еліта виходить! Не те що в політиці чи мистецтві.

— **Володимире Петровичу, скільки елітного**

РОЗКРІПАЧЕНА КАРТОПЛЯ

насіння виростили нині?

— 4 тисячі тонн. Вистачить на садіння тисячі гектарів. Але це насіння для розмноження. Згодом ним можна засадити значно більші площі.

— **Цебто, з кількох картоплин — відро. Наскільки року — з відра мішок. І так далі. Скільки живе новий сорт?**

— Років 10—15. Потім обов'язково треба змінювати: вироджується, хвороби, шкідники.

— **Скільки сортів виростили нині? Назвіть кращі.**

— 20 сортів. Найсучасніші — повинь, фантазія, серпанок, поляна, багряна, лелека, явір. А також вирощені у Седневі, на нашій науково-дослідній станції, — нагорода, рум'яна, зоряна.

— **Які ліричні назви.**

Як зробити, щоб ці сорти швидше потрапили на поля й городи?

— Тут проблема. Селянин не проти сортонормовлення. Він давно зрозумів, що краще заплатити гарні гроші за мішок еліти, які потім окупляться

лися. Україну годують картоплею селянин і фермер зі свого поля й городу. Площі зменшуються?

— Не дуже. Нарешті за картоплю платять як слід платити, і вона стала досить вигідною. На гривні

затрат можна заробити до 40—50 копійок прибутку.

— **Який цьогорічний урожай, бо ходять різні чутки?**

— Нормальний. По області взагалі на рівні минулого, десь по 140—150 центнерів із гектара. Звичайно, і тут частина картоплі вимокла. Але не так, як скажімо, на Волині. Загалом, картопля в Україні є. І зі збутом проблем немає.

— **Тепер — про цьогорічну українську картоплю.**

— По Україні цьогоріч посаджено 1 мільйон 464 тис. гектарів, у тому числі в колективних господарствах — усього 16,7 тисячі. По Чернігівщині — 88,8 тисячі й відповідно 3200 гектарів.

— **Усього кілька відсотків “колективної” картоплі? Схоже, “деколективізація” і розкряпачення картоплі відбу-**

затрат можна заробити до 40—50 копійок прибутку.

— **Який цьогорічний урожай, бо ходять різні чутки?**

— Нормальний. По області взагалі на рівні минулого, десь по 140—150 центнерів із гектара. Звичайно, і тут частина картоплі вимокла. Але не так, як скажімо, на Волині. Загалом, картопля в Україні є. І зі збутом проблем немає.

Доповнюючи пана Володимира, хочу сказати, що на “картопляному Донбасі”, як називають Чернічівчину, гаряча пора. У селлах свої заготівельники у статусі приватних підприємців. Картоплю приймають і в споживкооперації, в заготпунктах. Правда, за нижньою ціною, від 70 копійок до гривні за кіло-

ЧИ МАЄ РАЦІЮ ПРЕЗИДЕНТ ЮЩЕНКО?

Але... Тільки феномен “української демократії” міг породити чотиримісячний марафон поділу портфелів серед “команди Майдану”. Мабуть, немає жодної країни світу, де б влада так безглуздо цю владу втратила.

“Наша Україна” обдурила сама себе і продовжує дурити. Адже лев і ягня ніколи не будуть однією командою. Схоже, це розуміють усі, окрім керманів “Нашої України”. Мабуть, у цієї політичної сили занадто багато лідерів. Коли лідер один — політика очевидна. Захотів Олександр Мороз бути головою Верховної Ради — став. І не важливо, яким чином, головне — результат. І його партія однастижно підтримала свого лідера. Лідерка БЮТ у черговий раз стала керманічем опозиції

— символом надії на краще життя.

А владу відвоювали “донещькі”. Блокадою президії Ради, проплаченими пікетами і вірою у свої “поняття”, які, на жаль, виявилися стійкішими за ідеали Майдану в “помаранчевій” команді. Україна така, якою вона є. Століття гніту розділили її за мовними й релігійними ознаками, і цей розподіл нині трансформується у двопартійну політичну систему. Схоже, що знайти “золоту середину” вже не вдасться. Отже, єдиним шляхом до припинення “політичного божевілля” українського народу через постійні вибори стало підписання “Універсалу”. Він затвердив фундамент української державності — постулати, руйнація яких приведе до зникнення Ук-

раїни. Їх підписали люди, які взяли на себе відповідальність за долю країни.

Президент пішов ва-банк. Якби він не запропонував підписати Універсал — політики роздерли б нашу країну на шматки. Тепер віз під назвою “Україна” тягнуть лебідь, шука і рак. Партія регіонів виконує свої передвиборні антиукраїнські обіцянки, “Наша Україна” домовляється, а БЮТ наново формує опозицію...

Чи довго триватиме перемир'я в українській політиці? І що буде, коли поновиться протистояння? Наразі “Універсал національної єдності” — це єдиний шанс зберегти країну, принаймні доти, поки до влади не прийде нове покоління, яке не торгуватиме основами державності. Бо нинішня влада ще не доросла до цього рівня. Отже, Ющенко прийняв єдино правильне рішення. Але рейтинг його різко зменшився...

● **Євген БУКЕТ**

ОБГОВОРЮЄМО “УНІВЕРСАЛ”

Нещодавно в містечку Макарові, що на Київщині, на громадських слуханнях, присвячених обговоренню підписаного 3 серпня керівниками держави і лідерами парламентських фракцій “Універсалу національної єдності”, виникла гостра суперечка. Чи зрадник Президент України Віктор Андрійович Ющенко? Що він повинен був зробити?

Після березневих виборів поділ суспільства за політичною ознакою став ще глибшим. До місцевих рад півдня і сходу України були обрані представники Партії регіонів, блоку Вітренко, компартії та інших подібних сил. На заході й півночі до влади прийшли бютівці, нашоукраїнці, соціалісти, костенківці. Парламент розділився практично навпіл. Президент чекав на створення “помаранчевої” коаліції. Все було очевидно — прем'єром мала стати Юлія Тимошенко.

ПАРТІЯ ВЛАДИ

Ні для кого не секрет, що за фасадом однієї з найбільших українських партій — Партії регіонів — точиться жорстока боротьба. Не таємниця і те, що ця партія лише ззовні монолітна і єдина. Ця політична сила має як мінімум три угруповання, які протистоять одне одному. На сьогодні перевага виявилася на боці угруповання партійного клану, який пов'язують із іменем Прем'єр-міністра Віктора Януковича. При цьому самі “донецькі” чітко поділені на дві групи: політичну та бізнесову. Останню очолює Ринат Ахметов. “Не донецькі” гуртуються навколо Євгена Кушнарьова.

До “старих донецьких” (“апаратників” або політиків) зараховують тих, що працювали з Януковичем у Донецькій облдержадміністрації та Кабінеті Міністрів. Сюди ж входять депутати, які через бізнес або політичну кар'єру повністю залежні від Януковича або Азарова. Серед них Рибак, брати Ключови, Стоян, Хара і ін., тут і “червоний директорат” Звягільський, Богуслаєв, Скударь та інші.

Щодо групи Ахметова—Колеснікова — то це так званий “дикий” донецький бізнес, що став на ноги в буремні 90-ті... Крім загальновідомих прізвищ донецького бізнесу, до групи Ахметова—Колеснікова можна зарахувати депутатів, що працювали в структурах Ахметова: фірмі “Люкс”, “Систем Кепітал Менеджмент” та ФК “Шахтар”. До них входять Раїса Богатирьова і Тетяна Бахтеєва.

Минулого року вже стояло питання про усунення від влади в партії Віктора Януковича та й сьогодні робиться все, щоб поглибити тріщину в стосунках Януковича та Ахметова. При тому всі намагання виходять із надр Партії регіонів. Але те, що Янукович очолив уряд України, додало йому сил протистояти опонентам. І як не парадоксально, але він буде змушений зближатися з Президентом Віктором Ющенко. А для цього йому потрібно чітко виконувати статті “Універсалу національної єдності”, у свою чергу і Ющенко буде змушений підтримувати одне з угруповань партії. Хоча б для того, щоб не дати їм розколотися Україну. Тим більше, що на сході в

У ПОШУКАХ ВИБОРУ

Осінь не принесла Партії регіонів значного полегшення. Так сталося, що в її рядах уже зараз створилися чи то дві, чи навіть три потужні групи впливу. Звичайно, про повний розкол у партії на цьому етапі не йдеться. Та протистояння між Віктором Януковичем і групою Рината Ахметова стає все помітнішим. Врешті, цілком можливо, що й Микола Азаров при нагоді влізе в політичну конфронтацію, відстоюючи власну точку зору та свої інтереси. Виокремлюється й група Євгена Кушнарьова, яка згуртувала в собі людей, що не мають стосунку до Донбасу.

Президента залишилися дуже мало прихильників.

Ви не замислювалися над причинами того, чому регіон, що найбільше постраждав від Партії регіонів, віддав свої голоси цій політичній силі? Чому населення Донбасу так, м'яко кажучи, негативно ставиться до нової влади та її представників?

Так-от, призначення Вадима Чупруна головою Донецької облдержадміністрації після Помаранчевої революції не було помилкою. І Чупрун на той час був доволі непоганим вибором. Він був рівновіддалений і від донецького клану, і від місцевої збірної “помаранчевої” команди. Чужого Донецьк не прийняв би, а як показала практика, серед донецької “збірної” кандидата на цю посаду не знаходилося. Проте було зроблено все, щоб ключові посади заступників губернатора дісталися саме “помаранчевим” силам. Контролював силові та фінансові органи соціаліст Юрій Грімчак; соціальні питання, медицину та освіту “нашоукраїнець” Олександр Братанов; питання промисловості та енергетики — представник УНП Олександр Клименко; сільське господарство — Ігор Жерновий із Народної партії. За “регіонами” збереглася посада заступника з питань комунального господарства (Юрій Хіврич) та заступника по кадрах (Борис Адамов). Проте останній практично був зв'язаний по руках та ногах кадровою комісією, в якій сильні позиції займала “помаранчева” команда.

Отож займаючи ключові позиції, за злагодженої роботи професіоналів “помаранчеві” могли

змінити ситуацію на користь нової влади. Та цього не сталося. Серед заступників губернатора почалася війна за вплив і можливість зіштовхнути Чупруна та обійняти його посаду. За винятком Жернового, всі активно штовхались у Секретаріаті Президента. Особливо часто там помічали Клименка.

А тим часом відповідальності за їхню роботу з них ніхто не знімав. Ситуація в області гіршала. Надзвичайно ускладнилася вона у вугільній і металургійній промисловості, за яку відповідав Олександр Клименко.

Щодо професіоналізму, то й тут у “помаранчевих” заступників були проблеми. За винятком того ж Жернового, який справді високопрофесійний фахівець у своїй сфері і зробив для підйому занедбаного сільського господарства області чимало, решта на звання професіонала не тягнули. Олександр Братанов був добрим лікарем, але виявився бездарним керівником. Раніше 55-літній Братанов не мав жодного стосунку до політики. Все своє свідоме життя уродженець Маріуполя присвятив медицині: 1974-го закінчив Донецький медичний університет, а вже в 1996 удостоївся почесного звання заслуженого лікаря України. Крім того, Олександр Олександрович уже не перший рік віце-президент Донецької обласної медичної асоціації. До призначення в облдержадміністрацію працював, за його словами, експертом Міністерства охорони здоров'я України. В результаті всі підконтрольні йому сфери були відпущені в самостійне плавання. Йшли розправи над викладачами,

прибійниками нової влади, побори в медицині та освіті досягли небачених розмірів.

Юрій Грімчак — звичайний партфункціонер. Єдина його заслуга в тому, що він не намагався копати глибоко у новій сфері, й начальником обласної міліції був призначений Михайло Ключов, який почав справжню війну проти організованої злочинності. Інколи просто добре не заважати працювати професіоналам.

Та найбільш значущою фігурою в області намагався стати Олександр Клименко. Саме на нього великі надії покладали спочатку Юлія Тимошенко, а потім і Віктор Ющенко. Не даремно саме його персону кілька разів маячила, як кандидатура на посаду донецького губернатора. Біографія кандидата, як і в багатьох бізнесменів, сповита туманом і сповнена оптимістичної віри в “американську мрію”. Простий прохідник із шахти “Трудовська” перекваліфікувався в шевця... Через рік майже швець став начальником відділу Курахівського будинку побуту, а потім раптом стає начальником відділу АТ “Енергозбутпром” — організації, що займалася аж ніяк не пошиттям і ремонтом взуття, а поставками металу й електроенергії. 1994 року пана Клименка призначено головою правління того ж АТ “Енергозбутпром”. Кар'єра йде вгору, і 1998 року він — уже глава правління ВАТ “Донбасенергобуд”. Непогано як на взуттєвика. Найцікавіше в цьому те, що вища освіта в нього заочна. Йі Олександр Іванович здобув лише 1999 р. Варто звернути увагу, що в науці він теж людина не остання — 2003 року його обрано членом-ко-

респондентом Української технологічної академії, щоправда, без наявності вченого ступеня (!). На балансі підприємства “Донбасенергобуд” перебуває кілька десятків будинків, розташованих у центрі Донецька, мешканці яких благодіють місцеву владу навести лад у їхніх “респектабельних” квартирах.

Довгий час Олександр Клименко видавав себе за широкого українського націоналіста. Любив козиряти українською мовою, розхвалював прем'єра Тимошенко. Щоправда, після її відставки його оцінки змінилися на протилежні. Так само він “забув” і про “державну мову” — коли його запросив для виступів на КРТ “Київська Русь” екс-генпрокурор України Геннадій Васильєв. А тим часом учителі області відмовляються викладати українською мовою, переслідуються українські школи. Облрада ухвалює рішення про введення, всупереч Конституції, “регіональної” мови — російської. Жодної заяви з цього приводу ані Клименко, ані Братанов не зробили. Патріоти не помічають порушення Конституції. Не дивно, що УНП зібрала в області аж 0,2 % голосів виборців, а “Наша Україна” — 1%. А щодо знання державної мови, то в номінації “Кращий державний службовець облдержадміністрації” перше місце зайняла Абу-Гарбія Далель Канель — уродженка Ірану, яка знанням української мови підкорила комісію. Українець і націоналіст Клименко був далекий від такого результату.

Тож питати, чому Донбас у безрезні проголошував за “колишніх”, може лише той, хто не бажає бачити непрофесіоналізму нинішньої команди, складеної з випадкових людей, у яких помаранчевими є лише риторика й, можливо, шарфики.

Тому й не дивно, що Президент не ризикнув піти на розпуск Верховної Ради та дострокові вибори. Занадто одіозні персони стояли біля керма штабів його політичних сил. І вони були запрограмовані на поразку. Звідси й з'явився Універсал національної єдності. Як найменше зло.

● **Віктор ГЕВАРІН, Анжеліка ІСІДІНА, м. Донецьк**

ЕКСПЕРТНА ДУМКА

21 вересня Прем'єр-міністр України В. Янукович на зустрічі в Брюсселі з Президентом Європарламенту Хосе Боррелем заявив, що Україна готова пройти шлях до вступу в Євросоюз. Центр дослідження політичних цінностей поцікавився у експертів, чи можна йти до ЄС, обминаючи НАТО?

Володимир ФЕСЕНКО, голова правління Центру прикладних політичних досліджень “Пента”:

— Звичайно, можна. Такі прецеденти є, коли країни, які вже давно члени НАТО, ніяк не можуть вступити до ЄС. Найяскравіший приклад — Туреччина.

Хоча процеси європейської інтеграції за змістом багато в чому пов'язані між собою, все-таки логіка цих інтеграційних об'єднань різна. Але, на мою думку, не треба політично об'єднувати ці два процеси в Україні. Якщо ми не будемо абсолютизувати процеси євроатлантичної інтеграції, а до процесів європейської інтеграції підходити раціональніше,

ЧИ ВІЗЬМУТЬ НАС У ЄС БЕЗ НАТО?

акцентуючи увагу на економічних, а не лише на політичних інтересах, я думаю, що процеси європейської інтеграції, політика європейської інтеграції реалізовуватиметься набагато швидше й ефективніше.

Олесь ДОНІЙ, голова Центру досліджень політичних цінностей:

— Щодо НАТО — то в цій структурі роблять натяжки в бік України, що їй раді там бачити. Населення України (значною мірою через антинатовську пропаганду сусідньої Росії) здебільшого не хоче членства у цьому блоці.

Щодо Євросоюзу — ситуація протилежна. Населення України набагато позитивніше ставиться до входження до цієї структури. Але жоден із впливових євросоюзовників не запрошує Україну до Євросоюзу. Більше того, час від часу впливові європейці роблять достатньо жорсткі заяви щодо неможливості або небажаності входження України до Євросоюзу.

У цій ситуації Україні варто побудувати реалістичнішу зовнішню політику. Нас цікавить від Європи пересування товарів, капіталів і робо-

чої сили, гарантування нашої територіальної цілісності — так цього й треба добиватися. Якщо немає можливості за життя цього покоління вступити до Євросоюзу — тоді варто шукати нові форми співпраці з рештою Європи для забезпечення національних інтересів України.

Вадим КАРАСЬОВ, директор Інституту глобальних стратегій:

— Теоретично можливо, тому що ми вже маємо приклади, коли країна є членом Європейського союзу, але не входить до Північно-Атлантичного альянсу, наприклад, Фінляндія та Австрія. І навпаки, країни, які входять до НАТО, але не є членами Євросоюзу з тих чи інших причин. Класичний приклад — Туреччина, яка ще з початку 60-х років вступила в НАТО і вже 40 років стоїть перед дверима Євросоюзу, а її туди поки що не пускають. Інший приклад — Норвегія, член НАТО, але не входить до Європейського Союзу. Хитрість ситуації полягає в тому, що ті країни, які не входять до НАТО і прийняли до Євросоюзу, від початку вважалися і вважаються країнами, що належать до Західної Європи, які ще з

історичних часів входили в західноєвропейську спільноту. Тому з їхнім прийняттям до Європейського Союзу, минаючи НАТО, жодних проблем не було. А щодо країн, які історично не входили до Західної Європи, наприклад, Туреччина, то її охоче прийняли до НАТО через стратегічне геополітичне значення Туреччини як країни, яка є форпостом Заходу після вступу НАТО на близький і середній Схід, але, незважаючи на таке геостратегічне значення, до ЄС поки що її не приймають. Якщо підсумовувати і враховувати нинішні конфігурації Європейського Союзу, то вступ України до ЄС не залежить від того, чи буде вона в НАТО, чи не буде. Тому що це питання вирішується дещо з інших резонів, але якщо Україна хоче стати частиною західної спільноти в геостратегічному та військово-стратегічному вимірі, то тоді вступ до НАТО — перепустка належності до Євроатлантичної спільноти, але це не означає належності до Європейського Союзу. Вирішення вступу до ЄС враховуватимуть інші фактори, які сьогодні перебувають поза межами ко-

роткострокового та середньострокового прогнозу.

Кость БОНДАРЕНКО, директор Київського інституту проблем управління ім. Горшеніна:

— Звісно, НАТО і ЄС — дві абсолютно різні організації. Вступ до НАТО ще не ключ до ЄС, наприклад, Туреччина — член НАТО, але не член ЄС, Норвегія — член НАТО, але не член ЄС. Тому в цій ситуації Віктор Федорович Янукович, коли говорить, що Україна готова пройти шлях до вступу до ЄС, чудово розуміє, що цей шлях триватиме, як мінімум 20—25 років, особливо враховуючи, що президент Франції і канцлер ФРН зараз виступають проти подальшого розширення Європейського Союзу, в тому числі і включення України до ЄС.

Прем'єр-міністр чудово розуміє, що пройти шлях до ЄС — це працювати над упровадженням в Україні європейських стандартів. Момент поетапного вступу України в ЄС записаний в основні документи, які регулюють внутрішню і зовнішню політику України. Зокрема це Закон “Про засади зовнішньої і внутрішньої політики України”. Тому я вважаю, він виступає абсолютно зв'язано і нічого ні сенсаційного, ні того, що суперечило б інтересам України, не сказав.

УХВАЛА № 1

розширеного засідання
сесії Головної Ради
ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка
15 вересня 2006 року, м. Київ

З метою поліпшення просвітницької роботи, виконання плану діяльності Товариства та рішень Центрального правління

УХВАЛИЛИ:

1. Підтримати концепцію Державної мовної політики України, розробленої Міністерством культури і туризму України спільно з Національною комісією зі зміцнення демократії та утвердження верховенства права і схваленою учасниками IV Всесвітнього форуму українців і домагатися прийняття, відповідно до концепції, Закону про статус української мови як державної.

2. Домагатися прийняття Верховною Радою України Закону про геноцид 1932—1933 рр. та прискорення спонудження Меморіалу жертвам голодомору 1932—1933 рр. в столиці України.

3. Започаткувати культурно-просвітницький рух за відбудову культурно-просвітницьких заходів у селах України (народних домів, клубів, бібліотек, читалень).

4. Головам обласних, районних, міських об'єднань Товариства «Просвіта» активізувати організаційну діяльність зі створення первинних осередків «Просвіти» в навчальних закладах усіх рівнів, на підприємствах, установах, населених пунктах тощо та спрямувати їхню діяльність на виконання статутних завдань.

5. Залучати представників державної влади всіх рівнів до заходів, які проводяться об'єднаннями на місцях.

6. Домагатися від обласних, районних, міських органів влади, щоб у їхніх бюджетних програмах було передбачене часткове фінансування заходів обласних, районних, міських об'єднань «Просвіти».

7. Відповідно до п. 3.7 Статуту Товариства, членам «Просвіти» сплачувати членські внески щоквартально в розмірі 10 % від неоподаткованого мінімуму.

8. Головним редакторам просвітянських видань висвітлювати діяльність Товариства, обласних, районних, міських об'єднань у своїх газетах, журналах.

Головам об'єднань подавати інформацію в ЗМІ про найвагоміші заходи, проведення конкурсів, фестивалів, презентацій, науково-практичних конференцій тощо.

9. Розпочати проведення звітно-виборних конференцій у тих обласних об'єднаннях, у яких уже настав час для їхнього проведення. Дати проведення конференцій узгодити з Центральним правлінням.

10. Головам обласних об'єднань інформувати про заходи Товариства обласних об'єднань міські, районні, первинні осередки, залучати їх до своїх заходів і відповідно брати участь у їхніх заходах. Налагодити зв'язок з осередками, цікавитися їхніми проблемами, допомагати в діяльності, проведенні заходів, надавати методичну літературу, поповнювати бібліотечні фонди, всіляко сприяти в отриманні приміщень, реєстрації осередків тощо.

11. Головам обласних об'єднань «Просвіти» відповідно до плану діяльності Товариства провести:

— до Дня української писемності та мови заключний концерт VI Всеукраїнського фестивалю просвітянських художніх колективів, із цією метою провести обласні відбіркові тури та визначитися з колективами, які будуть представлені на заключному концерті в Києві. Подати до 15 жовтня ц. р. у Секретаріат заявку (установленого зразка) на участь колективів у фестивалі.

— підвести підсумки щорічного літературно-мистецького Всеукраїнського конкурсу «Диво калинове» ім. Д. Білоуса і подати роботи до Секретаріату (згідно з положенням про конкурс).

12. Забезпечити передплату Всеукраїнського тижневика «Слово Просвіти» на 2007 рік.

УХВАЛА № 2

розширеного засідання
сесії Головної Ради
ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка
15 вересня 2006 року, м. Київ

На виконання плану діяльності Товариства та програми всебічного розвитку і функціонування української мови «Просвітою» впродовж 2003—2006 років було видано довідкову, енциклопедичну, історичну, дитячу літератури, плакати (українська мова, українська література, державні символи України), касети, диски (мультимедійний диск «Кобзар», етнічна музика регіонів України, українські народні казки; серія комп'ютерних ігрових програм на компакт-дисках «Історія України», «Мандрівник», «Стародавній Рим», «Древня Греція» тощо).

Із метою продовження їх активного розповсюдження

УХВАЛИЛИ:

1. Головам обласних об'єднань провести роботу в регіонах щодо поширення просвітянських видань у навчальних закладах, закладах культури, поповнення бібліотечного фонду обласних, районних, міських і сільських бібліотек, установ та організацій.

Співпрацювати з органами місцевої влади щодо транспортування просвітянських видань в області і райони для розповсюдження.

2. Забезпечити висвітлення в обласних ЗМІ інформації про просвітянські видання та їхнє безкоштовне розповсюдження.

ФЕСТИВАЛЬ

Марія Заньковецька (1854—1934) увійшла в історію театрального мистецтва як одна з найяскравіших драматичних актрис, її називали «зорею українського театру», пропонували працювати в імператорських і приватних театрах Петербурга та Москви, але актриса залишилася вірною рідній сцені. Її серце належало видатному діячеві театру, акторові, письменникові, режисерові Миколі Садовському (1856—1933), якому цього року виповнюється 150 років. «Тому ми хочемо, щоб наш фестиваль був сповнений любові», — сформулювала надзавдання художній керівник фестивалю і народна артистка України Лариса Кадирова. А ще — постійна учасниця: саме її роботою і відкривали фестиваль. Вистава «Сара Бернар — наперекір усьому» (режисер-постановник — заслужений діяч культури Польщі Збігнев Хшановський) — про вільну, владну й водночас еротичну актрису, художницю, скульпторку, письменницю, сестру Милосердя, педагога Консерваторії, журналістку, почес-

ТЕАТР — ЦЕ ЖІНКА

Із 23 до 27 вересня у приміщенні київського Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка (Камерна сцена) за підтримки Міністерства культури й туризму, міжнародної благодійної організації «Міжнародний інститут театру» (Український центр), Музею Марії Заньковецької, відділу Музею театрального, музичного та кіномистецтва України, Всеукраїнського благодійного фонду «Наш дім — Україна-2005», а також Всеукраїнського товариства «Просвіта» проходить Третій міжнародний (і єдиний) фестиваль монодрам актрис «Марія», присвячений першій народній артистці України Марії Костянтинівні Заньковецькій.

ну посланницю Франції.

А від 24 вересня свої самотні і по-жіночому емоційні роботи представляли гості з Австралії, Німеччини, Польщі, Білорусі, Італії, Росії: театр розмовляє багатьма мовами і без слів.

Так, Галина Дзягілева з Білорусі (театр «Зьніч», українською — «Смолоскип») привезла музично-драматичну монодраму «Зачекай, сонце!» за романом Ліни Костенко «Маруся Чурай» у перекладі Ніни Матяш. В інсценізацію увійшли також її переклади з європейської поезії; сонети і вірш. У ві-

ленні образу Марусі Чурай актриса побачила шлях до осмислення життя.

Латиною виконала Йоланта Козак-Зутович із Німеччини (театр «Ex-Re») «Апокаліпсис» за твором Розвіди фон Гандерсхайм — першої німецької поетеси і першого драматурга християнської епохи. «Апокаліпсис» створений Розвіцею за «Об'явленням» Іоанна та під впливом фресок про кінець світу та боротьби добра зі злом.

Наталія Заякіна з Росії (театр Ленкому) привезла «Недоторканий запас». Соні

Фото О. Литвиненка

Лариса Кадирова розповідає про учасників фестивалю

Фото О. Литвиненка

Богдан Ступка в образі, що нагадує Франка: «Мистецтво не має кордонів»

ЮВІЛЕЙ

— **Микола Трохимовичу, що покликали Вас до «Просвіти»?**

— До «Просвіти» мене покликали мої переконання і мій стан душі, дух свободи, що залишився у спадок від старовинного козацького роду: мої пращури в XVII ст. були у Звягельському полку.

Батько мій також боровся за українську справу. Партизан УПА, він загинув у 23 роки, залишивши маму з чотирма дітьми. Але мама зробила все можливе, і троє з нас здобули вищу освіту.

Дід і баба по матері господали: мали землю, худобу, реманент, молотарку, сівалку. Народили десятиох дітей: п'ятьох хлопців (плечисті високі трударі) і п'ятьох дівчат (моя мама — найменша). Але агресивна радянська влада ненавиділа українського господаря, і як багато інших заможних українців, — вони були розкуркулені. Я досі зберігаюповідомлення Житомирської обласної прокуратури, що мої дядьки Григорій і Микола були незаконно репресовані...

Я з дитинства був опозиційний до радянської влади. У школі (я народився в селі Очеретянка Червоноармій-

З РОСИ Й ВОДИ!

27 вересня відповідальному секретареві ВУТ «Просвіта», заслуженому працівникові освіти України Миколі Трохимовичу НЕСТЕРЧУКУ виповнилося 65 років. У «Просвіті» він почав працювати з 1989 року і відтоді без неї та рідної землі свого життя не уявляє.

ського району Житомирської області) вчителі навіть образливо кидали: «Бандерівець»...

А власне в «Просвіту» мене взяв Дмитро Павличко. Я одразу долучився до створення Товариства україн-

ської мови ім. Тараса Шевченка (так тоді називалася «Просвіта»), був обраний головою і по сьогодні є головою товариства Оболонської районної організації товариства «Просвіта». І та мережа товариства «Просвіта», яка існує нині, була створена за моєю участю.

— **Які завдання Товариства вважаєте вирішеними і де потрібно докласти додаткових зусиль?**

— На жаль, наше основне завдання — утвердження української мови як державної і досі на часі. Програми роз-

Антінорі з Італії (творча група) представила монодраму «Очі, що дивляться у небеса», — своєрідну подорож островом Пасхи від часів його відкриття у XVIII столітті й по сьогодні. Йоланта Юшкевич з Австралії (театр «Кропка») виконала роботу «Елліда» за твором Ібсена «Жінка з моря». А Барбара Дзекан із Польщі у виставі «Театр — це Жінка» представила 17 різних іпостасей, створивши серед них архетип біблійної Єви.

На згадку актриси отримали золоту емблему Діви Марії — сплетіння творчого (Заньковецька також Марія) й духовного.

У рамках фестивалю відбулися й інші події: триває виставка «Дует М. Заньковецька та М. Садовський» за матеріалами з фондів Музею Марії Заньковецької, проведено «круглий стіл» «Сучасні виміри акторської майстерності», присвячений 150-річчю ювілею М. Садовського, презентацію книг Ю. Хорунжого «Садовський садить сад з Марією і без...» та М. Ігнатюк, М. Сулятицького «На кону вічності».

● **Ольга СКРИПКИНА**

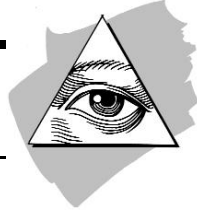
витку й функціонування української мови, що їх ми розробляли, уряд лише обіцяв підтримати. Так само гостро стоїть і проблема патріотичного, національного виховання молоді.

— **Кількома словами охарактеризуйте проведення в Товаристві роки...**

— Перші роки я б назвав проривом: українське слово об'єднало патріотів, активно створювалися осередки. Потім підйом: живий ланцюг «Київ—Львів», відступ комуністичної партії. А далі був спад, і Рух перетворився на політичну партію. Підйом давала Помаранчева революція. І хоча сьогодні знову спостерігаємо певний спад, так триватиме недовго. Як постав Тарас Шевченко, так народиться невдовзі новий лідер, а українська мова, яка зберегла нашу націю, знову об'єднає її.

— **Нехай ці слова стануть пророчими, а ми, Микола Трохимовичу, вітаємо Вас і бажаємо доброго здоров'я, бадьорості духу та віри в свою справу: відродження історичної пам'яті українського народу, формування його національної свідомості.**

● **Ольга СКРИПКИНА**

Вежа собору

Туристичні агенції зараз такі ж розмаїті, як гаманці та запити туристів. Україна стає цікавішою власним громадянам (і не тільки власним) під впливом переоцінки національної історії. Хто задовольняє попит мандрівників зі статками, далекими від міністерських? Пропонуємо декілька портретів таких ширших провайдерів національного туризму разом із суттю справи, яку вони здійснюють.

Сергій Петрович Кардаш, викладач історії. Учителю від Бога і стаж чималий, тільки зарплата педагога мала. Мав ще за радянських часів приєднатися до гурту екскурсоводів, які підзаробляли на вихідних і на канікулах. Там і з дружиною познайомився. Лідія Романівна — головна його підтримка. Доба вільного ринку дозволила вчителю стати (за сумісництвом) власником невеликої турагенції. Скільки крові з нього було випито чиновниками, доки її відкривав, згадувати не любить.

В екскурсіях видно вибагливу руку історика. Завжди присутні яскраві хронологічні свідчення — археологічні, архітектурні, ландшафтні, геологічні, етнографічні, мистецькі... За чотири роки існування агенції користувачів і маршрутів більшає. Нинішній літній сезон відкрито новим: “Мальовнича Львівщина (Підкамінь—Жовква). Ви знаєте, що таке Підкамінь і чому він винесений у назву подорожі? Отже, були сумніви. Але на першу дводенну мандрівку випало свято Трійці, а в Західній Україні воно — надзвичайна містерія. Що вже казати про собори Жовкви, яка й без того є перлиною туризму на Галичині. Поїхали, й “темна конячка” виявилася такою, що з неї можна почати.

ПІДКАМІНЬ

Поміж пагорбами, вкритими квітучим чебрецем, ми побачили маленьке село і дещо завеликий для нього охайний ресторан із запровадженням поруч. З усього видно, що місце непогано відвідують!

А який краєвид! Один із пагорбів прикрашають органічно поєднані з ним монастирські й церковні споруди. Вони окреслені муром старовинної кам'яної кладки й фортифікаційними вежами. Неподальк інший пагорб, з якого виростає двоїста скеля — останець, чиї прямовисні стіни завширшки 8—10 м здійснюються на 17 м.

У народі скелю шанобливо звуть Камінь. Мені цей ландшафтно-геологічний феномен запам'ятався тим, що красується в зарубіжних географічних і геологічних атласах і практично відсутній у вітчизняних підручниках. Усі пагорби Підкаменя входять до трансконтинентальної гряди малих Карп, які тягнуться паралельно до Карпат через Почаїв та Кременець і на півдні переходять у молдавські Товтри. Їхні

скелясті уступи відкривають у Каміні безліч мілководної морської скам'янілої фауни, а з нею — історію колишнього, чи не найбільшого в світі, типового бар'єрного рифу. Це колись здивувало в італійських Альпах Леонардо да Вінчі. Він потім завжди підкреслював, що гори — це колишнє море.

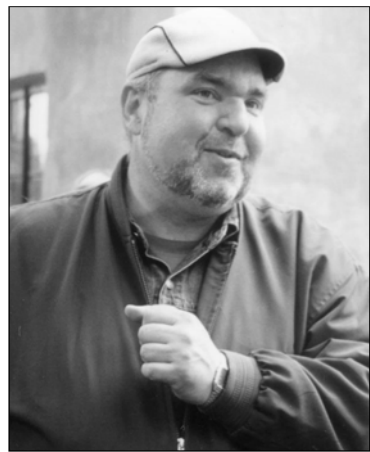
У сусідньому з Підкаменем Кременці гори — з кременю. Вони давали якісну сировину для знарядь кам'яного віку. Кременні ножі, скребайла для вичинки шкір, наконечники списів — цього тут зібрано чимало й буде збиратися ще довго. У наступну, трипільську археологічну добу, саме з цього кременю робили перші в історії землеробства серпи. Такі гострі й тонкі, що на них був попит по всьому європейському ареалу трипільських поселень. Кременні диски-заготовки для всіх різальних і колючих знарядь слугували безцінною валютою бронзового віку. То ж яке жваве життя кипіло тоді біля цих мініатюрних “гірських хребтів”...

У Підкамені кременні гори переходять у пісковикові з вапняковим цементом. Податливіші для руйнування, вони давали притулок печерним капищам, невеликим християнським храмам, келіям. Останець Камінь виокремився, бо має міцніший кременний цемент. У XII—XIII ст. на ньому поставили капличку Преображення Господня

МАЛИЙ БІЗНЕС ВЕЛИКОГО ТУРИЗМУ

й прибудували сторожову вежу. Споруда часів діяльності князя Данила Галицького, коли він наводив систему оборонних будівель на важкодоступних вершинах (Холм, Львів, Каменець, Данилів, Стежок).

У тілі Каменю по всьому периметру збережено вируби та підкоси під дерев'яні конструкції. Вони зараз допомагають робити найвірогідніші комп'ютерні моделі тих конструкцій, оскільки ніяких зображень історія не зберегла. Безумовно одне

Малий підприємець
Сергій Кардаш

— видовище храму на скелі, на вершині пагорба вражало. Значно пізніше з'явилися навколо неї приземкуваті кам'яні хрести архаїчного дизайну, що стоять понині. Версій їхнього походження чимало, і одна має таке підґрунтя. Йдучи звідси до монастиря, ми оглянули дві печери в глибині гори під монастирським комплексом. Більша слугувала храмовим приміщенням, а меншу вважали келією. Хрести могли мати стосунок до богопосвяченого життя мешканців печер. Його перервав прихід сюди католицького ордену домініканців на початку XVII ст.

Сергій Петрович знаходить для своїх туристів найгіднішого місцевого екскурсовода. Вчителя історії, керівника місцевого краєзнавчого музею або ж колоритного “туземця”, що знає все про своє село чи ху-

тір. На цей раз за порогом монастирської брами ми одразу опинилися в океані вишуканої мови отця Мефодія. За ним широчіло подвір'я з церковними спорудами, частково відреставрованими, частково в стані занепаду. Найдуже вразила нас своєю яскравою суцільною позолотою струнка колона посеред двору. Вона увінчана такою ж золотою фігурою Пресвятої Богородиці. “Витвір 1719 р., вже встигли відновити”, — пояснив наш новий гід і почав розповідь. Ми слухали про колізії, які тут відбувалися. Не розуміючи їх, неможливо наблизитися до душі галичанина, яку розпинали, доводячи святиню до руїни на його очах.

МОНАСТІР ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЕВА ХРЕСТА ГОСПОДНЬОГО

До комплексу входять собор, каплиці, дзвіниця, келії, підземні споруди (серед них колодязь, вирубані у скелі глибиною 100 м — витвір 1690—1708 рр.), оборонні стіни з вежами. Фундатори, як згадувалося, — орден домініканців, а владна й матеріальна підтримка йшла від магнатських родин Вишневецьких, Чарторийських, Любомирських, Собеських, Потоцьких, Калиновських. Розбудова почалась у 1612 р. й тривала до першої половини XVII ст.

Одним із винуватців довгобуду був собор, склепіння якого двічі об-

церковних споруд. Конфіскували, для початку, зброю, усі сакральні коштовності, більшу частину монастирських земель. Тільки смерть автора декрету, австрійського цісаря Йосифа II врятувала монастир від остаточного закриття. Прикро, що знамениту монастирську аптеку, в якій працювали талановиті фармакологи-ченці, перенесли до Золочева.

У 1939 р. почалося найстрашніше. З приходом радянської влади всіх ченців одразу було заслано до Сибіру. В 1946 р. відкрили тюрму, вона проіснувала 10 років. Її тоді “гостинно розчинили” взимку. В'язні, рятуючись від холоду, спалили усе з дерева, включно з іконами й вітварями. Збереглося лише одне чудотворне розп'яття XVII ст. Пізніше замість в'язниці відкрили психоневрологічний інтернат (частково ще тут існує). Собор спочатку перетворили на конюшню, а згодом він став гаражем для сільгосптехніки.

Ландшафтний бренд Підкаменя

Після пожежі сподівання на реставрацію (храм початку XVIII ст.)

Зараз, шановні “діти війни”, до яких належить і автор цих рядків, пригадаймо одну радянську кампанію. Наприкінці 40—на початку 50-х років масово відряджали трактористів і водіїв вантажівок із центру й сходу України на захід. “Запеклі бандерівці” оголосили саботаж на сільгоспроботах: як було заганяти засмалцьований соляркою трактор під склепіння собору людини, яка ще рік—два тому сама молилася. Як такому місцевому водієві повертатися додому під пильними поглядами сусідів, з якими поруч стояв у тому соборі в свята?

Наш гід — священик
отець Мефодій

Фігура Пресвятої Богородиці та каплиця (1719, 1778 рр.)

У розповіді отець Мефодій про це не згадував. У 1984 р. на території Радянського Союзу відбувся престижний Міжнародний геологічний конгрес. Країна отримала шанс після бойкоту Олімпіади. Конгрес завжди супроводжується науковими екскурсіями, і Україна провела їх на своїй території блискуче. Але Підкамінь, як дослідницький об'єкт, Москва викреслила. Чому? Стан, у якому перебував тоді собор-гараж, куди б неодмінно “сунули носа” іноземці, мав жахливий вигляд. Та ще така “родзинка”, як психоневрологічний інтернат у келіях ченців.

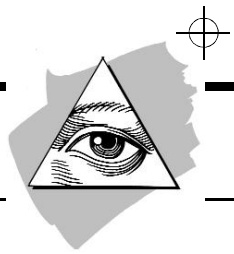
У 1997 р. монастирський комплекс передано монахам Студійського Уставу Української Греко-Католицької Церкви. За винятком частини, яку займає поки що інтернат. До монастиря потягнулись і звичайні обивателі, які прагли допомогати у відбудові. Своєрідний гурт монастирських братів. До речі, путівник-буклет для туристів склав один із братів — Ігор Монастирський. Отець Мефодій передав нас для подальшого знайомства зі святинями братові Василю.

Отже, інженер електронної техніки, брат Василь чекав із нетерпінням виходу на пенсію, щоб далі тут працювати й жити. За що надзвичайно вдячний Богу. З ним ми й пішли оглядати каплички й невеличкі церкви, ретельно відреставровані. Зараз моляться в них, бо реставраційному собору — надзвичайно дорога справа майбутнього. А поки що він стоїть без скла у віконницях; з настінних розписів лише дивом залишився фрагмент фрески пензля Станіслава Строїнського “Зустріч Марії та Єлизавети”, 1766 р. На стінах подекуди збереглися дрібні елементи ліпленого декору, підлога... а чи може вона бути тут після всього?

У підземному храмі Усікновення голови Йоанна Хрестителя, історія якого повна дивами, побачили скриньку для пожертв на відбудову храму й широко захопилися зменшувати стратегічні запаси гаманців. Серед розчулених туристів виявилися бажучі знову тут побувати, навіть пожити. Брат Василь запевнив, що проблем немає. Чимало прибувають і отримують місце й пісню монастирську кашу, а також повну свободу насолоджуватися повітрям та краєвидами Підкаменя. І порадив звернути увагу на вже помічений нами ресторан. Порадою скористались і поїли смачно, дешево і лише за 15 хвилин.

Минаючи Олеский замок (об'єкт нашої екскурсії), узяти на прямок на Львів. Дорогою оглянули рідкісну в Галичині старовинну дерев'яну церкву, яка постраждала від пожежі й чекає на відбудову. Відбудувати її пообіцяла пані Ю. Тимошенко, що була тут перед виборами. Поживемо — побачимо.

Людмила ДЕХТЯРЬОВА

СУЧАСНА ШКОЛА

Продовження.
Початок у ч. 36 за 2006 р.

ШКОЛА
І МАТЕМАТИКА

Прийшовши в ліцей із науково-дослідного інституту, я спочатку розгубилася, з гіркою гадала, чи потрібні мої глибокі знання з математики майбутньому юристові? Тішило, що математика потрібна майбутньому економісту! І насамперед я повинна була допомогти дитині відчинити двері ВНЗ, який вона обере. Згодом зрозуміла, що це набагато складніше, ніж просто наукова робота чистого математика чи прикладника.

Школа (маю на увазі хорошу школу, якою вважаю свій ліцей!) дає величезний простір для творчості гарного вчителя, безумовно, в тандемі з хорошим учнем. Гарний математик і гарний вчитель математики — не одне і те саме! Гарний математик завжди егоїст: “Не спатиму, не питиму, але першим розв’язу що задачу!” Гарного вчителя математики насамперед має турбувати питання: “Як зацікавити учня знайти розв’язок самостійно?” Пам’ятаю, що моя улюблена Галина Іванівна не завжди могла розв’язати ті задачі, які пропонувала мені, але дуже пишалася моїми розв’язками. І лише через тридцять років, ставши вчителем, я зрозуміла: це було геніальне лукавство геніальної вчительки!

Уже понад тридцять років після закінчення університету я спостерігаю і за середньою, і за вищою школою. Думаю, в мені завжди було більше від педагога, ніж від математика. Та й маю двох дітей, які закінчували і школу, і ВНЗ. Молодша донька отримала диплом минулого року, і я тепер із цікавістю вивчаю долю молодого спеціаліста в нашому суспільстві. І хочу відзначити деякі особливості сучасної шкільної математичної науки і математичної освіти у вищій школі.

Звичайно, у своєму аналізі я не претендую на стовідсоткову достовірність, тому що не проводила серйозних статистичних досліджень, але вже протягом десяти років переживаю влітку вступні епопеї зі своїми випускниками, а потім, коли вони часто прибігають у ліцей, отримую правдиву інформацію про процес навчання у вищій школі. Як правило, це ВНЗ економічного профілю, хоча наші випускники успішно вчать і на механіко-математичному факультеті та факультеті кібернетики КНУ імені Тараса Шевченка, а також на елітних факультетах Національного технічного університету “Політехнічний інститут”.

*...Яка наука може бути
благороднішою, прекраснішою,
кориснішою для людини,
ніж математика?*

Бенджамін Франклін

Усі, хто закінчував загальноосвітню школу двадцять-тридцять років тому, погодяться зі мною, що середня математична освіта була досить серйозною. Програма елементарної математики в середній школі мала три розділи: геометрію, тригонометрію та алгебру. Насправді саме елементарна математика давала можливість здібному учневі за допомогою гарного вчителя отримати необхідні уміння та навички, розвивала логічне мислення і, головне, готувала учня

Фото О. Литвиненка

ДЕЩО ПРО ПРОЕКТИ, МАТЕМАТИКУ І МАТЕМАТИКІВ ТА... ОСВІТУ. ЯК ВОНО Є!

*...Арифметика — наче
вхідна брама до всіх інших наук,
бо без її пізнання ніхто не
може зробити кроку до храму
науки...*

Феофан Прокопович

до сприйняття курсу вищої математики у ВНЗ.

Гуманітаризація шкільної освіти, яка почалася приблизно п’ятнадцять років тому, докорінно змінила співвідношення між предметами, які вивчають у середній школі. Природничі дисципліни, а також і математика, подібно шагреновій шкірі, стали шезати зі шкільного розкладу старших класів або залишилися в мінімальній кількості: у школах гуманітарного напрямку інтегрований курс математики — три години на тиждень (у нашому ліцеї — лише дві); хімія, фізика, біологія та астрономія тепер один предмет — природознавство (три години). Можливо, якщо це не спецшкола з поглибленим вивченням фізики чи хімії, у цьому є рація. На мою думку, важливо в дитини сформувати загалом правильне уявлення про навколишній світ, не вдаючись у тонкощі кожної дисципліни, тому що досягнення в цих галузях за останнє століття настільки вражають, що в жодну шкільну програму в повному обсязі інформація не поміститься. А чи маємо право так само чинити і з математикою?

Я погоджуюся з цими словами, бо за десять років роботи в ліцеї пересвідчилася: у дитини, здібної до математики, не виникає особливих проблем ні з вивченням іноземних мов, ні з дисциплінами гуманітарного циклу, які побудовані на принципах логіки. Ці діти часто не люблять тих предметів, де замість логічного мислення вимагається тупе зазубрювання численних фактів, наприклад, історії. Але й історія може бути логічно-довершеною і закономірною, якщо її викладає учитель-логік. Якщо ви візьмете до рук конспекти нашого вчителя історії Гольденберга Якова Михайловича, то зрозумієте, що цей учитель дуже гарно вчив математику! І не лише він.

Прийшовши в ліцей і ще не знаючи більшості вчителів, я у шкільній бібліотеці “надибала” на невеличку книжечку: В. Ф. Чукіна “Граматика української мови (в таблиці та схемах)”. Гортаючи її, я була вражена: структурна побудова та логічність викладу матеріалу виказували в авторі людину, яка легко і невимушено оперувала широким спектром дуже серйозних математичних понять, насамперед з теорії графів. А коли познайомилася з цією чудо-вчителькою, до

*...Ніякі людські дослідження
не можна назвати
справжньою наукою, якщо вони
не пройшли через математичні
доведення.*

Леонардо да Вінчі

нестями закоханої в рідну мову, в якій вона почувалася справді богинею, то моє перше запитання було таким: “У Вас, я думаю, перша освіта математична?” Віталія Федорівна розсміялася.

— Ні! Але коли я приїхала до Києва вступати до університету, то довго думала, на який із факультетів податися: механіко-математичний чи філологічний? Як бачите, вибрала другий!

А школа, що Віталія Федорівна не вибрала першого!

МАТЕМАТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ

Згодом зустрічала досить цікаві випадки впливу математики на професію, на перший погляд, дуже далеку від цієї галузі науки. Наведу такий приклад. Років п’ять-шість тому в економічній групі навчався гарний хлопчик — Владислав. Математика йому давалася нелегко, але це була дуже старанна й відповідальна дитина, тому особливих проблем не виникало. На одній із батьківських зустрічей розговорилася з його мамою і дізналася, що батько Влада — досить відомий у Києві юрист і що син також буде юристом. На моє запитання: “Навіщо мучити хлопця поглибленим вивченням математики? Хіба не

простіше перевести його в одну з гуманітарних груп, де з математики йому буде набагато простіше”, — мати відповіла: “Наш батько вважає, що для професії юриста глибока математична освіта дуже бажана. Він за першою освітою — математик, і ще не так давно працював в одному з інститутів АН України. Юриспруденція — його друга спеціальність, і він упевнений, що саме математична освіта дала йому можливість стати першокласним юристом. Поки інший юрист розгляне одну ситуацію, він встигає проаналізувати десяток і запропонувати свій варіант, який завжди є оптимальним”.

Ще хотілося б торкнутися ролі шкільної математики у вихованні особистості, формуванні того “Я” дитини, після якого приходить усвідомлення, що вона зможе все.

Прийшла я в ліцей 1996 року, і однією з груп, де я викладала математику, була юридична група другого курсу (10 клас). Діти гарні, та з математикою спочатку не все було гаразд. Очевидно, я дуже швидко хотіла навчити цих дітей предмета (та ще й досить глибоко!), який, на думку багатьох, був не головним

*...Арифметика — це лічильна мудрість. Без цієї
мудрості ні філософа, ні лікаря
не може бути”.*

Леонтій Магницький

для них, бо кожен уже бачив себе чи то “крутим” юристом, чи то відомим адвокатом, чи то поважним суддею. Тож “повоювавши” зі мною і зрозумівши, що я не збираюся “здаватися”, вони почали вчити математику легко і охоче (хіба для талановитої дитини це неможливо!), і на кінець першого семестру в нас не було особливих проблем.

Проте залишилося кілька учнів, для яких, я зрозуміла, математика стала каменем спотикання, і це мене, як учителя, дуже непокоїло. Думаю, мене турбувало навіть не стільки їхнє незнання, скільки той переляк у дитячих очах, коли йшлося про синуси чи косинуси. Менше за все я хотіла поселити

своїм предметом зневіру в дитячу душу!

Серед цих дітей звертало на себе увагу одне дівча, Оленка. Дівчина мала довге, кольору стиглої пшениці, волосся і зеленаво-сині очі, як морська хвиля погожого ранку. Була схожа на польову мавку якимось невловимим сумом і переляком у своїх прекрасних очах, коли намагалася розібратися в тих хитромудрих значках і формулах, які я виписувала на дошці. Але коли я стала помічати сльози в цих бездонних очах, то й сама не на жарт стривожилася.

— Оленко! — втішала я дівчину. — Чи це вартє твоїх сліз? Та навіщо гарній дівчині математика? Хіба колись тебе чоловік питав, чи вмієш ти намалювати графік синуса чи косинуса або чи можеш ти розв’язати це рівняння? Ну, давай посидимо з тобою, і я все тобі поясню!

— Ні! — заперечувало дівча, підводячи на мене свої заплакані очерця. — Я мушу сама в усьому розібратися!

І справді, якщо в першому семестрі в неї з математики була, як ми кажемо, дуже слабенька “трійка”, то в другому семестрі це була вже дуже солідна “трійка”! А коли, нарешті, у першому семестрі одинадцятого класу я вивела Оленці “четвірку”, то її оченята випромінювали таку впевненість і гордість, що я сама зачаровано дивилася на цю прекрасну, досі незнайому мені, дівчину.

— Ось бачите, я це зуміла! Я змогла!

За ці півтора року ніхто з Оленчиних батьків не підійшов до мене жодного разу. Це трохи дивувало, бо коли в дитини проблеми з якоюсь предметом, то батьки — часті гості в ліцеї: хто просто питає поради, хто намагається довести, що вчитель не зумів зрозуміти геніальності їхньої дитини. Так і має бути! Адже ми — ліцей-родина!

Були зимові канікули. У ліцеї тихо, і я засиділася в кабінеті — розв’язувала цікаву задачу. У двері тихо постукали, і на порозі з’явився досить молодий чоловік із невеличким букетиком пролісків. Надворі п’ятнадцятиградусний мороз, а тут — весна-чарівниця! Просто казка!

— Це я вранці повернувся з відрядження — був у Швейцарії! — чоловік зрозумів моє німе запитання. Очі його, глибокі і сині, були дуже знайомими, але я його ніколи не бачила. — Я Оленчин батько! Я не приходив раніше, бо в моєї доньки були проблеми з Вашим предметом. Зараз, коли їх немає, я хочу познайомитися з Вами. Моя донька дуже змінилася за ці півтора року. Мене, як батька, дуже тривожила її невпевненість у своїх силах, але тепер це інша дитина. Вона вважає, що математика допомогла їй позбутися своїх недоліків. Беручись тепер за будь-яку справу, я чую від неї:

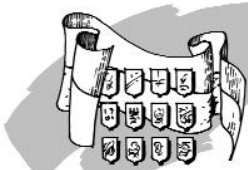
— Якщо я впоралася з математикою, то тут обов’язково впорався!

В Оленчиному атестаті з математики стояла “п’ятірка” — у неї не було “четвірок”. Але цією вона пишалася найбільше.

Відтоді минуло більше восьми років, і в мене траплялися подібні випадки, але цей найкраще зберігся в пам’яті. Оленка зараз успішний адвокат, має свою сім’ю і мріє стати суддею. Я певна, що вона свого досягне. Щастя тобі!

Далі буде.

● Галина МАРЧУК

Продовження.
Початок у ч. 38 за 2006 р.

А тепер — докладніше про історичне відродження. Складено і на стадії затвердження генеральний план розвитку Батурина, яким передбачено і завершення робіт по заповіднику. Першим об'єктом, який практично відреставровано, є будинок генерального судді Василя Кочубея і комплекс Кочубеївського парку в центрі селища. Тут залишилося обладнати старовинний парадний в'їзд до будинку. А сама будівля, один із об'єктів заповідника, вже відреставрована. Музейна експозиція переїде звідси до новостворюваного селищного музею на території цитаделі. А в будинку буде розгорнуто Музей українського судочинства. Як лялечки — вимощені плиткою паркові алеї довкола будинку, вздовж яких стоять нові красиві ліхтарі.

Головний об'єкт історичного Батурина — так звана цитадель. Це найсвятіше місце, на якому стояла знищена 1708 року батуринська фортеця, де був палац гетьмана, церкви, військові й господарські споруди. Звичайно, від цього Батурина 300-літньої давнини залишилася лише пам'ять. Та ще археологічні розкопки. Їх ось уже 11 років веде міжнародна археологічна експедиція, очолювана професором Чернігівського педуніверситету, відомим археологом Володимиром Петровичем Коваленком. Археологи провели за ці роки величезну роботу з відновлення історичної пам'яті. Адже ця пам'ять знищувалася століттями, цілеспрямовано, царським, а потім і радянським режимами. І ось саме завдяки археологам і скупим архівним знахідкам відновлюється старий Батурин.

Якраз на території цитаделі, за якусь сотню метрів від пам'ятного хреста, встановленого позаторік, — новий археологічний розкоп, цьогорічний. Знайдено частину оборонних споруд фортеці, залишки житла. Як і в попередні роки, знайдено свідчення трагедії листопада 1708 року — поховання загиблих батуринців.

Подальші дослідження будуть продовжені наступного року. І тут хочу назвати серйозну проблему, яка

Палац гетьмана Кирила Розумовського.
На передньому плані — селищний голова Батурина
Михайло Іващенко

БАТУРИН: ПРИВИДИ ГЕТЬМАНСЬКОГО ПАЛАЦУ

хвилює археологів. Цьогорічний польовий сезон довелося припинити через брак фінансування. Але дуже цінний археологічний об'єкт ніяк не можна залишати на зиму в такому стані, бо негода все знищить. Тому доведеться або тимчасово закрити розкопки ґрунтом, або (і це кращий варіант) накрити їх на зиму тимчасовим накриттям. Готові археологи в найближчі місяць-півтора, до настання морозів, продовжити роботи на об'єкті. Словом, сюди негайно потрібно знайти кошти.

Про археологічну сенсацію — знахідку решток Троїцького собору, головного храму гетьманської столиці — вже повідомлялося. Я побував там. Ці розкопки за раз тимчасово, до наступного літа, прикрито ґрунтом.

Поруч завершується реставрація приходської школи, де буде розміщено Музей археології Батурина. А за кілька десятків метрів Воскресенська церква — головний храм гетьманської столиці вже часів останнього гетьмана Кирила Розумовського. Він будував церкву, тут був і похований.

Додатково, що до вперших чуток, то останків гетьмана там уже немає. Важко сказати, як воно є. Принаймні факт розкриття склепу, осквернення і пограбування його могили воїновничими безбожниками в перші роки радянської влади — це незаперечно. Але деякі старожили напевно бачили в склепі останки й після цього. Так твердять працівники заповідника. Щоб упевнитися, чи є там останки і чи вони справді гетьмана Розумовського, потрібне розкриття поховання і їхня експертиза. Ось

Будинок генерального судді Василя Кочубея

вам ще одна історична проблема. Чому ж цього досі не зроблено? Невже наші державі байдуже, чи збереглися останки останнього гетьмана України? Якщо вже не збереглися останки славних гетьманів — Хмельницького і того ж таки Мазепи.

Воскресенська церква також на завершених реставрації. Кошти на це виділено з фонду "Гетьманська столиця". Церква діюча давно вже належить парафії Московського патріархату.

ПАЛАЦ НАД СЕЙМОМ

...Генерал Вишневецький мав особливе завдання від молодшої і веселої імператриці Єлизавети І, котра нещодавно посіла престолового батька Петра І. У мальовничій і співучій Україні генерал відбирав співаків для придворної хорової капели. Так і опинився в далекому Петербурзі молодий козак із містечка Козелець, що неподалік Чернігова, Олексій Розум. Той, хто згодом став найсвітлішим графом Розумовським і врешті — чоловіком імператриці Єлизавети. Шлюб був таємним, бо в плани придворної камарильї зовсім не входило піднесення таким чином України. Але цілком законним, із церковним вінчанням. Кажуть, коли мати Олексія, стара козачка Розумиха дізналася про цей шлюб і про запросини її в

столицю, вона гордо відповіла: "Ще такого не було, щоб свекруха їхала на оглядини до невістки". Втім, не таким уже й нерівним був цей шлюб. З одного боку — представник давнього козацького роду. З іншого — донька литовської кухарки Марти Скворонської, що іронією долі вознеслася на російський престол під ім'ям Катерини І.

За Олексієм опинився в Петербурзі і його молодший брат Григорій. Козак теж зробив блискучу кар'єру, в тому числі й наукову. І врешті став на чолі відродженого імператрицею україн-

містики. Люди навіть подекують, що попереднім реставраціям завадили потойбічні сили. Мовляв, уночі в палаці бачили якесь загадкове світло. Буцімто покійний гетьман давав бал для привидів.

Але якщо без містики, то, скоріше, привиди тут інші: ті, хто не хотів і не хоче бачити відродження ані палацу, ані нашої України.

І ось шоста реставрація — коштами фонду "Гетьманська столиця". За минулий і цей рік освоєно близько 20 мільйонів гривень. Приведено в порядок палац іззовні, перекрито дах. Усередині зроблено всі комунікації: опалення, електрику, воду. По обидва боки палацу побудовано два флігелі, які колись існували, але були знищені.

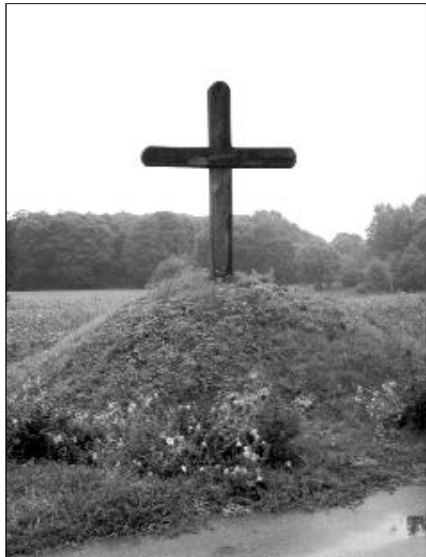
Ще бачише до Основні дороги, — в цій. Йдеться рішче оздоблюючи від парня стелі. Роботи мають виконувати будівельники, і це коштуватиме ще майже 30 мільйонів гривень. А саме наповнення палацу — то вже інші кошти. І це залежатиме від його призначення. Тут ще тривають дискусії. Основна ідея — це має бути Національний музей козащини, гетьманської доби, або, ширше кажучи, — Музей державності України. Не хочеться знову влізати в політику, в перипетії, коли Україна переходить від бездержавності до держави. Але знову не обминути глобального питання: якому бути цьому палацові, цьому музеєві? Бо хіба кудись щезли ті, хто не хотів би ні музею державності, ані самої державності України.

Роботи в палаці цього року уповільнилися. Як і загалом по Батурину. Ті ж кілька мільйонів, виділені державою на Будинок культури, добрих півроку лежали без руху в казначействі. Що ж відбувається?

І для Батурина не могла безслідно минути політична криза в державі останнього року. Суть у тому, що відроджують Батурин, так би мовити, комбіновано, державно і громадськист. Громадськист — це згадуваний уже фонд "Гетьманська столиця". Але фонд не зміг би змусити до дії державні структури. "Укртелеком" — своїм коштом вести телефонізацію. "Чернігівобленерго", знов же своїм коштом, — провести вуличне освітлення (ці роботи вже почалися). Шляховиків — будувати й ремонтувати дороги, що теж робиться, починаючи від реконструкції так званої "московської траси" від Кіптів і в напрямі Батурина. Усе це робила держава. А координувала урядова міжвідомча комісія, яку очолював донедавна віцепрем'єр В'ячеслав Кириленко, котрий ось уже кілька років за особистим дорученням Ющенка опікується Батурином.

Далі буде.

● **Петро АНТОНЕНКО**
Фото автора

Хрест на Гончарівці. Перший пам'ятник загиблим батуринцям, встановлений просвітянами

Слово Просвіти

Засновник:
Всеукраїнське товариство "Просвіта" імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА
Ярема ГОЯН
Павло МОВЧАН
Анатолій ПОГРІБНИЙ
Олександр ПОНОМАРІВ
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Перший заступник головного редактора, відділ політики
Володимир ПАВЛІВ
279-49-47

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
278-63-69

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ культури
Валентина ДАVIDЕНКО
270-55-57

Спеціальний кореспондент відділу культури
Олександр ЄВТУШЕНКО
270-55-57

Відділ просвітницької роботи
Ольга СКРИПІНА
279-49-47

Відділ листів
Людмила ІЛЬСЕНКО
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна МИХАЙЛЕНКО
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001

E-mail:
slovo_prosvity@ukr.net

http://
slovoprosvity.com.ua

Індекс газети
"Слово Просвіти" — 30617

Видруковано з готових фотоформ на комбінаті "Преса України" у серед. Зам. № 3301239

Наклад — 15300

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.

При використанні наших публікацій посилання на "Слово Просвіти" обов'язкове.

Передплатна ціна, враховуючи поштові послуги:
на місяць — 3,38 грн.
на 3 місяці — 9,89 грн.